

**"LAULU ON PARAS HARRASTUS"
LASTEN LAULUNOPETUKSEN KEHITTÄMINEN
MUSIIKKIOPPILAITOKSESSA**

Maisterintutkielma
Musiikkitiede
Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Mirja Juvonen	
Työn nimi "Laulu on paras harrastus" Lasten laulunopetuksen kehittäminen musiikkioppilaitoksessa	
Oppiaine Musiikkitiede	Työn laji Maisterin tutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 61
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielmani käsittelee lasten laulunopetuksen kehittämistä musiikkioppilaitoksessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lauluoppilaiden ja heidän vanhempiansa kokemuksia kehitteillä olevasta lasten laulunopetuksesta. Päättökysymyksiä ovat, millaisena valmentavan laulunopetuksen oppilaat ja heidän vanhempansa kokevat laulun opiskelun, miten laulaminen näkyy heillä kodeissa sekä tukeeko koulun musiikinopetus lasten lauluharrastusta? Laajempuna yhteiskunnallisena tavoitteena on saada tietoa, joka auttaa kehittämään lasten laulunopetusta musiikkioppilaitoksissa.</p> <p>Lauluharrastuksen alaikäraja suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa on perinteisesti ollut n. 16 vuotta. Näin on yhä edelleen useissa musiikkioppilaitoksissa, mutta enenevässä määrin on kuitenkin alettu kehittää mahdollisuuksia yksinlaulun opiskeluun myös lapsille. Tämä on erityisen tärkeää aikana, jolloin laulaminen kodeissa ja kouluissa sekä eri yhteisöissä on vähentynyt, ja koulujen musiikin opetuksen määrä ja laatu ovat paljolti kiinni opettajasta ja hänen laulun opettamisen taidostaan, johon luokanopettajan koulutus ei juurikaan enää anna valmiuksia.</p> <p>Suoritin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, jossa nojaan fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Tutkimusaineisto koostuu neljän valmentavan laulunopetuksen oppilaan ja neljän vanhemman haastatteluvastauksista. Toteutin haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina, jotka analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteella.</p> <p>Tutkimuksen tuloksissa nousi esille, että oppilaat ja vanhemmat kokivat lasten lauluharrastuksen positiivisena ja merkityksellisenä. Haastatelluille oppilaille musiikki ja laulaminen oli tärkeä osa vapaa-aikaa, laulamisaikana oli sosiaalista merkitystä ja osa oppilaista kertoi myös laulamisen vaikutuksesta tunteiden säätelyssä. Lähes kaikki vanhemmista lauloivat kodeissa antaen lapsille laulun mallia. Myös koulun musiikintunneilla laulaminen oli tärkeässä roolissa ja oppilaat saivat siellä jonkin verran ohjeita laulamiseen. Koulun musiikinopetus näytti tukevan heidän lauluharrastustaan. Tutkielman taustakirjallisuus ja haastateltavien positiiviset kokemukset ja näkemykset lauluopinnoista sekä vastaukset laulamisen tärkeydestä ja merkityksellisyydestä vahvistivat käsitystä, jonka mukaan laulua kannattaa opettaa myös lapsille. Osallistujien tyytyväisyys kertoi valmentavan laulunopetuksen tarpeellisuudesta sekä siitä, että opetusta on tärkeää jatkaa edelleen ja laajentaa muihinkin oppilaitoksiin. Vastaukset vahvistivat myös tarpeen opintojen jatkumisesta valmentavien opintojen jälkeen.</p>	
Asiasanat laulaminen, lasten laulunopetus, laulopedagogiikka, laulun harrastaminen, musiikkioppilaitokset, äänen käyttö, musiikin hyvinvointivaikutukset, taiteen perusopetus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MUSIIKIN OPISKELU SUOMALAISISSA MUSIIKKIOPPILAITOKSISSA	8
	2.1 Lasten laulunopetus suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa ja tulevien laulopedagogien koulutuksessa.....	8
	2.2 Musiikin hyvät vaikutukset	10
	2.3 Musiikin opettamisen arvot	12
	2.4 Musiikin opiskelun tavoitteet	13
3	MISTÄ LAULAMINEN RAKENTUU	15
	3.1 Laulajan keho ja mieli	16
	3.2 Ryhti ja hengitys	16
	3.3 Äänen soivuus, resonanssi ja artikulaatio	17
	3.4 Musiikin oppiminen, laulujen tulkinta ja esiintyminen	18
4	7-12-VUOTIAS LAPSI JA LAPSEN KEHITYS	20
	4.1 Psykkinen kehitys	21
	4.2 Fyysinen ja motorinen kehitys.....	21
	4.3 Sosiaalinen kehitys	22
	4.4 Ajattelun kehittyminen.....	23
	4.5 Lauluäänen ja musiikillisten kykyjen kehittyminen	24
5	TUTKIMUSASETELMA	26
	5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	26
	5.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	27
	5.3 Aineiston analyysi.....	29
	5.4 Tutkimusmenetelmän luotettavuus ja tutkijan rooli.....	31
	5.5 Eettiset kysymykset.....	32
6	TUTKIMUSTULOKSET	34
	6.1 Laulaminen ja musiikin harrastaminen kodissa	34
	6.2 Laulaminen koulussa	37
	6.3 Laulaminen harrastuksena.....	39
	6.3.1 Valmentavien opintojen laulutunnit.....	40
	6.3.2 Esiintyminen.....	42
	6.3.3 Lauluharrastuksen aloitusikä.....	44

6.3.4	Yksinlaulu vai ryhmä? - lauluharrastuksen jatko valmentavien opintojen jälkeen	45
7	POHDINTA	48
8	LÄHDELUETTELO	56

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tutkielmani aihe, lasten laulunopetuksen kehittäminen musiikkioppilaitoksessa, on tärkeä ja ajankohtainen sekä meidän oppilaitoksessamme että valtakunnallisesti. Lasten laulunopettaminen on suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa vielä varsin nuorta, ja osassa oppilaitoksia lapsille ei edelleenkään ole tarjolla laulunopetusta. Omassa oppilaitoksessani, Kuopion konservatoriossa, lasten laulunopetusta on viime vuosina alettu kehittää ja sitä kehitetään edelleen. Tutkielmani avulla pyrin selvittämään lauluoppilaiden ja heidän vanhempiansa kokemuksia kehitteillä olevasta lasten laulunopetuksesta. Päättökysymyksinä on: millaisena valmentavan laulunopetuksen oppilaat ja heidän vanhempansa kokevat laulun opiskelun, miten laulaminen näkyy heillä kodeissa, sekä tukeeko koulun musiikinopetus lasten lauluharrastusta? Toivon tutkielman valottavan myös sitä, sopiiko lasten laulunopetus taiteen perusopetusta antavaan musiikkioppilaitokseen, millainen lapsi on laulun oppijana ja hyötyykö lapsi laulun opiskelusta. Tutkimuksessani nojaan kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen ja fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen.

Suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa annetaan laadukasta ja kansainvälistäkin arvostusta saavaa musiikinopetusta, jolla on pitkät perinteet (Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2021). Useissa oppilaitoksissa instrumenttivalikoima on laaja ja oppilaitoksi pääsevät monet lapset ja nuoret. Lauluopintojen perinteinen aloitusikä on kuitenkin ollut n. 16 vuotta. Näin on ollut myös Kuopion konservatoriossa ennen kuin aloitimme lasten laulunopetuksen kehittämisen vuonna 2017. Tutkiessani eri musiikkioppilaitosten verkkosivuja, yllätyin siitä, että yhä edelleen monissa oppilaitoksissa laulun opiskelun aloitusikä on suhteellisen korkea. Olen kuitenkin iloinen, että löytyi myös niitä oppilaitoksia, joissa opinnot voi aloittaa jo lapsena, yleisimmin n. 9 vuoden iässä. (ks. Suomen musiikkioppilaitosten liitto,

SML 2021.) Oman kokemuksen mukaan 16 vuotta ei ole tänä päivänä, ainakaan kaikille, erityisen hyvä ikä lauluopintojen aloittamiseen. Laulamiseen suhtaudutaan ehkä turhankin juhlavasti, jos ajatellaan, ettei opintoja voida aloittaa ennen kuin äänenmurros on ohi. Ajattelen, että lapsen laulunopetus aloitetaan hänen kehitystasonsa huomioiden, lapsen ääntä kunnioittaen, lastenlauluja ja muita ikätasolle sopivia lauluja opetellen.

Jo jonkin aikaa on klassisen laulun harrastajien määrä ollut laskussa. Spontaani laulaminen perheissä ja eri yhteisöissä on vähentynyt. Myös kouluissa lauletaan aiempaa vähemmän. Musiikinopetuksen osana oleva laulunopetuksen määrä ja laatu ovat paljolti kiinni opettajasta ja hänen laulun opettamisen taidostaan, johon luokanopettajan koulutus ei juurikaan anna enää valmiuksia (Valtasaari 2017; Pihkanen 2011). Koska kodeissa ja kouluissa laulaminen on vähentynyt, eikä näin ollen tervettä ja luontevaa äänenkäyttöä enää automaattisesti opita ja pidetä yllä, on mielestäni erityisen tärkeää päästä aloittamaan lauluopinnot jo lapsena. Niille lapsille, jotka haluavat harrastaa yksinlaulua, on pitkä aika odottaa, kunnes he täyttävät 16 vuotta. Tällöin on tuhlattu monia otollisia vuosia, joiden aikana lapset olisivat voineet kehittää musiikkitaitojaan ja laulutaitoaan. Tärkeät vuodet harrastuksen aloittamiseen ja siihen kiintymiseen menevät ohi, ja lapset hakeutuvat muihin harrastuksiin. Äänenmurros on toki vielä edessä pienellä lauluoppilaalla, mutta se on ohimenevä aika, jonka yli varmasti päästään myös lauluopinnoissa. Opettajan rooli on tässäkin kehitysvaiheessa tärkeä. Uskon, että ennen äänenmurrosta hankittu laulutaito säilyy, vaikka tämän kehitysvaiheen jälkeen lauluäänen harjoittamiseen suhtaudutaankin hieman eri tavalla kuin lapsen kohdalla.

Samoihin aikoihin, kun aloin miettiä lauluopintojen aloitustien epäkohtaa ja klassisen laulun harrastamisen laskusuhdannetta, kysyi pianonopettajakollegani minulta, eikö laulussakin voisi olla valmentavaa opetusta lapsille, kun sitä on muissakin instrumenteissa. Hän kertoi silloin 9-vuotiaasta oppilaastaan, joka halusi opiskella laulua, mutta koska lauluopintoihin pääsee vasta 16-vuotiaana, tämä oppilas kävi pianotunneilla. Aloin miettiä asiaa ja puhua siitä opettajakollegoitteni kanssa. Keskustelin myös oppilaitoksemme johdon kanssa, ja poikkeuksetta kaikkien kommentit olivat positiivisia ja kannustavia. Tuolloin oli parhaillaan meneillään Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman uudistustyö, joten myös ajankohta oli suotuisa uudistuksille ja opetuksen kehittämiseksi. Tästä alkoi lasten laulunopetuksen kehittäminen oppilaitoksesamme. Seuraavana syksynä aloitin pilottikokeiluna neljän oppilaan kanssa laulun valmentavan opetuksen konservatorion sivutoimipisteessä, jossa toimin tuolloin opettajana. Ryhmille annettiin nimiksi Laulupaja. Kaikki oppilaat

olivat alusta asti hyvin innostuneita, ja jo ensimmäisen vuoden tulokset ja kokemukset olivat niin hyviä ja lupaavia, että seuraavana vuonna aloitimme laulun valmentavan opetuksen ryhmiä myös muissa toimipisteissä. Kahden vuoden Laulupajaopintojen jälkeen perheet olivat huolissaan lauluopintojen päättymisestä. Seuraavana syksynä aloitettiin lauluryhmä, jossa Laulupajaoppilaat voivat jatkaa laulun opiskelua, ja joka on avoin myös muille halukkaille laulajille. Yksi pilottiryhmän oppilaista aloitti lauluopinnot myös perusopetuksessa.

Tässä maisterin tutkielmassani tarkastelen ja arvioin haastattelujen sekä kirjallisuuden pohjalta jo aloitettua lasten laulunopetuksen kehittämistyötä, ja toivon tutkielman antavan siihen vielä lisää eväitä. Tavoitteena on saattaa kehittämistyö päätökseen ja uudistaa Kuopion konservatorion laulunopetusta oppilaitoksen rakenteeseen sopivaksi kokonaisuudeksi, joka mahdollistaa laulun opiskelemisen lapsesta nuoreksi ja aikuiseksi asti.

Tutkielman taustakirjallisuuden kautta perehdyn taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten arvoihin ja tavoitteisiin sekä musiikin hyviin vaikutuksiin. Tarkastelen myös aineistoa, joka käsittelee laulamista sekä alakouluikäisen lapsen kehitystä, lapsen ääntä ja musiikillisia kykyjä. Lisäksi luon katsauksen lasten laulunopetuksen tämänhetkiseen tilanteeseen musiikkioppilaitoksissa sekä tulevien laulopedagogien koulutuksessa.

Koska vastaan oppilaitoksessani yhtenä opettajana klassisen laulun opetuksesta, kun taas rytmimusiikkipuolella on eri opettajat, rajaan tutkimukseni koskemaan klassisen lauluperinteen pohjalta tapahtuvaa opetusta. Näin siksi, että rytmipuolella on ollut hieman toisenlaiset käytännöt, enkä tässä tutkimuksessani lähde niitä käsittelemään. Uskon kuitenkin, että tämä tutkimukseni on hyödynnettävissä myös rytmilaulun opetuksessa. Lasten laulunopetuksessa äänenkäyttö on tyyleistä riippumatonta lapsen luonnollista äänenkäyttöä, ja lauluina ovat lastenlaulut, joten selkeää raja klassisen laulun ja rytmilaulun välillä ei ole. Klassinen painotus näkyy kuitenkin jossain määrin esim. säestyssoittimien valinnoissa ja yhteismusisoinnin kokoonpanoissa.

Tavoitteenani on, että tämä tutkielmani olisi osaltaan apuna, kun kehitämme entistä parempia mahdollisuuksia lapsille (ja heidän kasvaessaan myös nuorille ja aikuisille) laulun opiskelemiseen Kuopion konservatoriossa. Toivon myös, että tutkimukseni edesauttaisi lasten laulunopetuksen kehittymistä ja leviämistä laajemminkin koko Suomessa niin, että mahdollisimman moni lapsi pääsisi kokemaan laulamisen iloa ja innostusta.

2 MUSIIKIN OPISKELU SUOMALAISISSA MUSIIKKIOPPILAITOKSISSA

2.1 Lasten laulunopetus suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa ja tulevien laulopedagogien koulutuksessa

Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenoppilaitosten verkkosivujen mukaan monissa oppilaitoksissa laulun opiskelun aloitusikä on varsin korkea. Joissain oppilaitoksissa lauluopinnojen alaikäraja on 16 vuotta, tai ”tyttöillä 13 ja pojilla kunnes äänenmurros on mennyt ohi”, tai ”kunnes äänihuulet ovat kasvaneet riittävästi”. Kuitenkin enenevässä määrin on myös niitä oppilaitoksia, joissa lauluopinnot voi aloittaa jo lapsena, yleisimmin n. 9 vuoden iässä. (ks. SML 2021.)

Käsittääkseni lauluopinnojen korkean aloitusiän, n. 16 vuotta, taustalla on ollut, ja on yhä monissa oppilaitoksissa, ajatus, että laulamista ei pidä opettaa ennen äänenmurrosta. ”Äänen yksilöllisen ja tavoitteellisen kouluttamisen pitäisi alkaa vasta, kun äänenmurros on täysin ohitettu ja ääni löytänyt oman kotinsa.” Näin kirjoittaa Koistinen Äänitimpurin käsikirjassa vuonna 2003. Tutkielmaa työstäessäni keskustelin asiasta Koistisen kanssa. Hän kertoi tarkoittaneensa tuolloin nimenomaan tavoitteellista, ohjattua, yksinlauluopetusta (Koistinen 2022). Koistinen kuitenkin suositteli jo silloin, että laulaa kyllä tulee, esim. kotona, kuorossa ja koulussa (Koistinen 2003, s.100). Hän kertoi kirjan julkaisemisen aikoihin, n. 20 vuotta sitten, vallalla olleen juuri tuon käsityksen, että aktiivinen yksinlaulu ja nimenomaan tavoitteellisemmän ohjelmiston parissa työskentely olisi syytä jättää siihen, kun kurkunpään rakenne on valmiina ja äänenmurros mennyt kunnolla ohi. Koistinen totesi myös, että tärkeää on kaiken kaikkiaan se, millaista ohjelmistoa

yksinlaulutunneilla lauletaan, mikä on ambitus, miten pitkät fraasit jne., koska kaiken laulamisen tulee olla hoitavaa, kuten hän jo Äänitimpurin käsikirjassa (2003) kirjoitti (Koistinen 2022). Koistisen mukaan äänenmurroksen eri vaiheissa olevat pojat voivat siis kuitenkin osallistua kuorolauluun (Koistinen 2003). Kahdessakymmenessä vuodessa asenteet lasten laulamista kohtaan ovat muuttuneet, ja lasten äänellistä kehittymistä on tutkittu enemmän. Enenevässä määrin suositellaan myös lapsille tavoitteellista laulamista. Tähän viittaa myös Koistinen uudessa, vuonna 2020 julkaistussa kirjassaan. Koistinen kirjoittaa, että jo alle 10-vuotiaille on mahdollista opettaa terveellistä äänenkäyttöä ja ohjata heitä valitsemaan sopivaa lauluohjelmistoa. Hänen mukaansa on tärkeää, millaisen äänellisen mallin lapset saavat, ja millaista lauluohjelmistoa he laulavat. Opettajan on myös hyvä tietää lapsen äänen kehityksen anatomiset ja fysiologiset seikat, jotta hän osaa ohjata laulamista terveellä pohjalla aina lapsen ikää ja kokonaiskehitystä vastaavasti. (Koistinen 2020.)

Vähitellen myös lapset ovat päässeet opiskelemaan laulua joissakin musiikkioppilaitoksissa. Esimerkiksi Tampereen musiikkiakatemiassa (Tampereen konservatorio) on vuodesta 2013 alkaen ollut tarjolla laulunopetusta lapsille. Lasten laulukoulussa voivat aloittaa 9 vuotta täyttäneet lapset, ja perusopetukseen otetaan pääsääntöisesti 15 vuotta täyttäneitä nuoria. (Tampereen konservatorio 2021.) Myös Eskelisen ja Strandmanin kehittämä Lasten lied -pedagogiikka, joka on saanut alkunsa Jokilaaksojen musiikkiopistossa 2016, on levinnyt useisiin Suomen musiikkioppilaitoksiin. Äskettäin heiltä on ilmestynyt uusi Lied-nuottikirja lapsille, Lasten Lied! 2, joka on jatkoa tekijöiden aikaisemmalle, 2016 ilmestyneelle Lasten lied! -kirjalle. Nämä ovat tietävästi ensimmäiset ja toistaiseksi ainoat suomalaiset lasten yksinlaulun opiskeluun tarkoitetut nuottikirjat. (Eskelinen & Strandman 2016 ja 2021.)

Laulupedagogien koulutuksessa on perinteisesti keskitytty nuorten ja aikuisten laulunopetukseen ja näin on edelleen monissa oppilaitoksissa. Ammattikorkeakoulun julkaisemassa artikkelissa vuodelta 2016 laulupedagoiksi opiskelevat Ruokolainen ja Jahkola pohtivat mistä löytää taitoa ja tietoa lasten laulunopetukseen, kun omassa oppilaitoksessa ei tuleville laulupedagoille tarjota opintojaksoja tai muutakaan materiaalia aiheeseen liittyen. Myöskään esim. Sibelius-Akatemian laulukoulutuksen opetussuunnitelmassa (2013–2014) ainedidaktiikan osassa ei heidän mukaansa ollut mainintaa lasten laulunopetuksesta. (Jahkola & Ruokolainen 2016.) Näin on edelleen 5 vuotta myöhemmin (Sibelius-Akatemia 2021). Kysyin Kuopiossa toimivan Savonia AMK:n klassisen laulun lehtorilta, Annastiina Tahkolalta, onko heillä Savonia AMK:ssa huomioitu lasten laulunopetus tulevien laulupedagogien koulutuksessa. Tahkola kertoo, että he keskittyvät nuorten ja aikuisten opetukseen, ja sanoo jääneensä

pohtimaan miksi lasten laulaminen ei ole heillä esillä laulopedagogikoulutuksessa. Hän miettii juontaako asia juurensa jo sieltä, kun yksinlaulun opiskelussa oli alaikäraja usein n. 17 vuotta. Lopuksi Tahkola toteaa, että lasten laulamisen kehittäminen on ihan ”oma juttunsa” ja sitä pitäisi ottaa siivu mukaan myös laulopedagogien opintoihin. (Tahkola 2022) Pikkuhiljaa lasten laulunopetus onkin alkanut löytää tiensä myös joihinkin laulopedagogeja kouluttaviin oppilaitoksiin. Esimerkiksi Oulun Ammattikorkeakoulussa on laulopedagogiikan oppisisältöihin lisätty lasten laulunopetus vuonna 2016 (Lotvonen 2018) ja Metropolia ammattikorkeakoulussa on aiheesta valinnainen opintojakso (Tenkanen-Lindeman 2014).

2.2 Musiikin hyvät vaikutukset

Musiikkikasvatuksella ja erityisesti musiikin opetuksen alkuvaiheella on monia mahdollisuuksia lisätä hyvinvointia yhteiskunnassa (Huhtinen-Hilden 2013). Suomalainen aivotutkimus musiikin vaikutuksista on noussut maailmanluokkaan viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana, ja tutkimuksissa on saatu runsaasti mielenkiintoisia tuloksia. Monissa tutkimuksissa on todettu kouluikäisten lasten musiikkiharrastuksen vaikuttavan musiikin oppimisen lisäksi positiivisesti aivojen kehitykseen ja kognitiivisiin taitoihin, mm. kielellisten taitojen kohenemiseen (Huotilainen 2019) ja matematiikan oppimiseen. Laulaminen vahvistaa vieraan kielen oppimista, ja musiikin kuuntelemista voi käyttää oman hyvinvoinnin ja itsensä motivoinnin lähteenä. (Huotilainen 2020.) Musiikkia harrastettaessa myös tarkkaavaisuus ja toiminnan ohjauksen taidot paranevat (Moster 2015). Lisäksi laulaminen kehittää muistia ja antaa ilon ja riemun tunteita (Brandon 2018).

Varsinkin useita kertoja viikossa klassista musiikkia harjoittelevilla 7–13-vuotiailla lapsilla ja nuorilla tutkimustulokset musiikin positiivisista vaikutuksista ovat erityisen tyypillisiä. Musiikkiharrastus muokkaa ja edistää aivojen kehitystä ja edesauttaa oppimista erityisen nopeasti alakouluiässä. (Huotilainen 2019; Moster 2015.) Tuloksia on kuitenkin myös tätä nuoremmilla ja vanhemmilla, monenlaisilla tavoilla musiikkia harrastavilla, myös musiikkia itse opiskelevilla. Kun kuuntelemme musiikkia, se vaikuttaa kehoomme ja mieleemme jo noin parissakymmenessä sekunnissa. Musiikkia harrastaessa vaikutukset yltävät kauemmas laulamisen ja soittamisen vaikuttaessa aivojen rakenteeseen ja toimintaan pysyväisluontoisesti. (Huotilainen 2019.) Musiikkitaitojen ja kognitiivisten taitojen oppimisen lisäksi musiikki vaikuttaa työmuistiin, hormoni- ja immuunijärjestelmän toimintaan sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen, lisäksi sillä voi olla oikeinkäytettynä vahva rooli

mielenterveyden tukemisessa ja minä-kuvan rakentumisessa (Saarikallio ym. 2020). "On selvää, että musiikin harrastaminen kannattaa ja se helpottaa monia haasteita", Minna Huotilainen toteaa kommentoidessaan musiikkikoulutuksen visiotyötä (Huotilainen 2020). Musiikkikoulutuksen visio 2030 raportissa musiikin opiskelussa nähdäänkin merkityksellisenä musiikin monet hyvinvointivaikutukset, ja musiikkikasvatusta pidetään tärkeänä osana lasten kasvamista tasapainoisiksi aikuisiksi. Sen nähdään edistävän myös oppilaiden tulevia työelämän metataitoja. (Visio 2030, 2020.)

Maailman terveysjärjestö WHO julkaisi vuonna 2019 laajan raportin taiteen hyvinvointivaikutuksista. Raportin meta-analyyseissä on käytetty aineistona yli 3 000 tutkimusta. Raportissa todetaan, että musiikki toimii tehokkaasti ja monipuolisesti hyvinvoinnin voimavarana, kuten lasten kokonaisvaltaisen kasvun ja kognitiivisen kehityksen tukena, sosiaalisen osallisuuden ja kuuluvuuden rakentajana sekä mielenterveysongelmien ennaltaehkäisijänä ja psykiatrisen ja neurologisen kuntoutuksen välineenä. (Fancourt & Finn 2019.)

"Musiikin harmoniset ja melodiset rakenteet tarjoavat monipuolisen ärsyksen ihmisen tiedonkäsittelylle: musiikki on erinomaista aivojumppaa tilan ja ajan käsittelystä vastaaville aivoalueille, tarkkavaisuudelle, häiriönsietokyvylle ja työmuistille. Musiikki aktivoi laajasti ja tehokkaasti niin motoriikkaan, tarkkaavaisuuteen, muistiin kuin mielihyvään tarvittavia aivoalueita. Musiikki on yhtä aikaa mielihyvää ja aivojumppaa, luovaa leikkiä ja kognitiivisia haasteita. "Musiikki nappaa huomion, kietoo vuorovaikutukseen ja saa ponnistamaan korkealle. Kun ymmärrämme musiikin olemusta perustavanlaatuisena ja monitasoisena inhimillisen kokemuksen muotona, voimme ymmärtää myös musiikin potentiaalia hyvinvoinnin ja oppimisen edistäjänä." (Saarikallio ym. 2020.)

Voiko kuka tahansa oppia laulamaan? Kannattaako lapset ottaa valmentavaan laulunopetukseen ilman pääsykokeita vai pitäisikö lapset ensin testata ja varmistaa, että he osaavat laulaa puhtaasti? Aivotutkija Minna Huotilainen ihmettelee musiikin oppimiseen liittyvää käsitystä musikaalisuudesta. Laulamaan oppii laulamalla, soittamaan oppii soittamalla ja juoksemaan oppii juoksemalla, Minna Huotilainen kirjoittaa kirjassaan Näin aivot oppivat. Epämusikaalisuudesta eli oirekuvasta nimeltä Amusia kärsii arvioiden perusteella n. 1-5% ihmisistä, Huotilaisen mukaan epämusikaalisuuden voisi tieteellisesti tiivistää niin, että henkilö ei pysty nauttimaan musiikista, ei tunnista musiikkia ilman sanoja eikä halua kuunnella musiikkia. Laulutaidottomuus, ruma lauluääni, epävireisyys laulaessa tai soittotaidottomuus eivät kerro epämusikaalisuudesta vaan harjoittelun puutteesta. Ihan tavallisen yhteislauluun sopivan laulutaidonkin ylläpitäminen vaatii ajoittaista laulamista. Jos

ihminen ei koskaan laula, on hänen todella vaikea tuottaa lauluääntä ja säädellä sitä. Aivotutkimuksessa ei olla saatu näyttöä musiikilliselle lahjakkuudelle, mutta sen sijaan soittamisen ja laulamisen harjoittelun vaikutuksille on näyttöä saatu paljonkin. (Huotilainen 2019.)

2.3 Musiikin opettamisen arvot

Viime vuosikymmeninä musiikin arvot, käsitykset ja käytänteet ovat olleet selkeässä muutoksessa, ja tämä on vaikuttanut myös musiikkikasvatukseen. Huhtinen-Hilden luonnehtii asiaa niin, että aikaisemmin opettajan hallitsemasta ja viitoittamasta oppimisprosessista on siirrytty kohti yhteistä löytöretkeä. Hänen mukaansa kuitenkin musiikinopettajien näkemykset muutoksen tarpeellisuudesta vaihtelevat. Opettaja voi olla myös erilaisten käsitysten, arvojen ja odotusten ristitulesa, jossa vaikuttavat vanhempien, oppilaiden, oppilaitoksen, kollegojen ja musiikin kentällä toimivien taiteilijoiden näkemykset. Oppimiskulttuurin muutoksessa ollaan siirtymässä tiedollisia, mitattavia tietoja ja taitoja painottavasta opetuksesta enemmän oppilaan hyvää elämää painottavaan musiikinopetukseen. (Huhtinen-Hilden 2013.) Tämä näkyy myös Taiteen perusopetuksen uuden, elokuussa 2018 käyttöön otetun, opetussuunnitelman arvoperustassa, johon on kirjattu mm. ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kulttuurien moninaisuuden kunnioittaminen. Uuden opetussuunnitelman mukaan taiteen perusopetus pohjautuu käsitykseen jokaisen ihmisen ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta yksilönä ja yhteisöjen jäsenenä. Opetus tukee ihmisenä kasvamista, ajattelun taitoja ja luovuutta. ”Taiteeseen sisältyvät esteettisyyden, eettisyyden ja ekologisuuden kysymykset ohjaavat pohtimaan ja arvioimaan, mikä elämässä on merkityksellistä ja arvokasta.” (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma, TOPS 2017.) Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma (2017), musiikkikoulutuksen visio 2030 (2020) ja Huhtinen-Hilden (2013) painottavat kaikki musiikinopetuksen arvoja, jotka pohjautuvat yksilön tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Musiikkikoulutuksen visiossa 2030 ja Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa 2017 nähdään tärkeänä myös mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen.

Opetuskulttuurin muutoksen myötä myös musiikkioppilaitosten ja työyhteisöjen toimintakulttuuri on haasteen edessä. Huhtinen-Hilden pohtii kuinka arjen toiminnassa, käytänteissä ja ajatuksissa elää usein ristiriitaisia toimintakulttuureja, joista opetusta kehittävien ja suunnittelevien opettajien on hyvä olla tietoisia. Jokaisella oppilaitoksella on oma toimintakulttuurinsa, jossa on omat historialliset ja

kulttuurilliset ajattelu- ja toimintatapansa. Huhtinen-Hildenin kirjoittaessa artikkeliaan on musiikkioppilaitosten opetussuunnitelman uudistustyö ollut vasta tulossa. Huhtinen-Hilden viittaaakin jo tähän työhön, jonka luonnoksessa on uudistuvaksi opetussuunnitelman perusteeksi ja toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavaksi tavoitteeksi linjattu pyrkimys hyvään elämään, joka edellyttää hyvää elämäntapaa. Hän kirjoittaa, että on hyvä pohtia mihin suuntaan haluamme musiikkioppilaitostemme toimintakulttuuria kehittää, että se edistäisi positiivisia oppimiskokemuksia ja musiikillisia alkupolkuja, jotka tukevat oppilasta elämän haasteissa. (Huhtinen-Hilden 2013, 134-138.) Jos oppimista tarkastellaan vain totuttujen helposti havaittavien ja mitattavien oppimistulosten valossa, voi jäädä huomaamatta tärkeät, mutta vaikeammin ulospäin näkyvät oppimisprosessit. Näitä ovat esimerkiksi musiikin herättämiin tunteisiin sekä musiikin hahmottamiseen ja luomiseen, kuten säveltämiseen liittyvät asiat. Juuri nämä voivat kuitenkin olla oppijalle merkityksellisiä musiikin ilon tuojia. (Huhtinen-Hilden 2013.)

2.4 Musiikin opiskelun tavoitteet

Taiteen perusopetusta antaville musiikkioppilaitoksille asettaa opetussuunnitelma opiskeluun tavoitteet, jotka antavat kehyksen opetustyölle. Taiteen perusopetus pohjautuu siis tavoitteelliseen opetukseen, jossa oppilas etenee pitkäjänteisen ja päämäärätietoisen opiskelun tuloksena omien kiinnostusten suuntaisesti tasolta toiselle. Lisäksi opetuksella halutaan vahvistaa oppijan myönteistä minäkuvaa, tervettä itsetuntoa ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (TOPS 2017.)

”Musiikillisten taitojen kartuttamisen lisäksi oppilasta rohkaistaan opinnoissaan esteettiseen kokemiseen, luovaan ajatteluun ja tuottamiseen sekä uusien ratkaisujen etsimiseen. Opintojen edetessä oppilas oppii tunnistamaan musiikilliset vahvuutensa ja löytää omat tapansa ilmaista itseään musisoiden. Opetus tukee oppilaan myönteisen minäkuvan, terveen itsetunnon ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä.” (TOPS 2017.)

Opetussuunnitelman perusteissa annetaan väljyyttä järjestää perusopinnot paikallisesti oppilaitoksen käytäntöihin sopivasti. Koulutuksen järjestäjälle annetaan mahdollisuus laajentaa opintojen sisältöjä tavoitteiden ja paikallisten tarpeiden pohjalta. Lähtökohtana tulisivat olla oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Opetussuunnitelman perusteissa mainitaan myös mahdollisuus valmentaviin musiikin opintoihin. (TOPS 2017.) Musiikin perusopetuksen tavoitteet on listattu selkeäksi kokonaisuudeksi:

Esittäminen ja ilmaiseminen

Opetuksen tavoitteena on

- kannustaa oppilasta löytämään omat musiikilliset vahvuutensa ja ilmaisukeinonsa
- ohjata oppilasta elävään musiikilliseen ilmaisuun
- kannustaa oppilasta harjoittelemaan erilaisten esiintymistilanteiden hallintaa
- rohkaista oppilasta tutustumaan myös muiden taiteenalojen ilmaisukeinoihin ja taiteidenväliseen vuorovaikutukseen.

Oppimaan oppiminen ja harjoittelu

Opetuksen tavoitteena on

- ohjata oppilasta oppimaan instrumentti- ja yhteismusisointitaitoja päämääränään soittimen itsenäinen hallinta ja omaehtoinen ilmaisu
- ohjata oppilasta säännölliseen harjoitteluun ja oppimisensa arviointiin
- ohjata oppilasta musisoimaan korvakuulolta sekä lukemaan ja tulkitsemaan musiikin lajille ominaisia musiikin merkitsemistapoja
- kannustaa oppilasta soveltamaan musiikin hahmotustaitojaan musisoinnissa
- tarjota oppilalle tilaisuuksia tutustua musiikkiteknologiaan työvälineenä
- ohjata oppilasta käyttämään ergonomisesti oikeita soittotapoja ja mielekkäitä harjoittelumenetelmiä
- ohjata oppilasta havainnoimaan ääniympäristöä ja suojelemaan kuuloaan.

Kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen

Opetuksen tavoitteena on

- ohjata oppilasta kuuntelemaan omaa musisointiaan ja mukauttamaan sen osaksi soivaa musiikillista kokonaisuutta
- ohjata oppilasta kehittämään musiikin luku- ja kirjoitustaitoaan
- ohjata oppilasta musiikin ominaispiirteiden tunnistamiseen ja rakenteiden hahmottamiseen
- tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi musiikin kuuntelijaksi ja kartuttamaan musiikin historian tuntemusta.

Säveltäminen ja improvisointi

Opetuksen tavoitteena on

- ohjata oppilasta tuottamaan omia musiikillisia ideoita ja ratkaisuja
 - kannustaa oppilasta harjoittelemaan improvisoinnin, sovittamisen ja säveltämisen perustaitoja.
- (TOPS 2017.)

3 MISTÄ LAULAMINEN RAKENTUU

Lukemassani kirjallisuudessa laulamista ja laulun opiskelua lähestytään pääasiassa aikuisen laulajan näkökulmasta. Laulamissa voidaan erottaa useita osa-alueita, joista kokonaisuus rakentuu. Näitä ovat mm. ryhti ja hengitystekniikka, joiden varassa lauluääni ja laulaminen lepää. Sen päälle rakentuu äänen sointiväri, johon vaikuttavat mm. resonanssi ja yläsävelrikkaus. Hyvä artikulaatio viimeistelee laulun ja luo siihen selkeyden. Laulutekniikan lisäksi laulamissa ovat mukana mm. laulajan musiikilliset taidot, tunteet ja mieli, laulujen tulkinta ja esiintymistaito. Nämä eri osa-alueet toistuvat lukemassani kirjallisuudessa painottuen eri tavoin kirjoittajan ja kirjallisuuden/tutkimuksen luonteen mukaan.

Koistinen esittelee kirjassaan laulun opiskelun lähtökohdaksi Laulajan pyramidin. Tässä mallissa laulun osa-alueet rakentuvat 5-kerroksiseksi pyramidiksi, jonka pohjalle toimiva lauluinstrumentti rakentuu. Edellinen porras on aina edellytys seuraavalle portaalle, ja näitä pyramidin portaita opiskellaan koko ajan kulkien edestakaisin portaalta toiselle. Aina välillä, esim. uuden laulun opiskelun alussa, palataan opiskelussa ja opettamisessa perusasioiden äärelle. **1.** Pohjalla on **laulaja itse**, eli itsensä tunteminen, mm. epäonnistumisten sietäminen, itsetunto, tietoisuustaidot, minäpuhe, itsemyötätunto ja oppimisen ilo. Se miten laulaja voi ja miten hän kokee itsensä, luo perustan laulamiseksi. **2.** Toisena kerroksena on instrumentin **anatomia ja fysiologia**, mm. kehon tuntemus ja kehohallinta. Laulajan koko keho on instrumentti, ja sekä laulajan henkinen että fyysinen hyvinvointi vaikuttavat laulamiseen. **3.** Seuraavana kerroksena on laulajan **hengityssysteemi**. Hyvä hengitystekniikka, kokonaisvaltainen keho hengitys, on pohja laulamiseksi. Tähänkin vaikuttaa laulajan henkinen ja fyysinen tilanne. **4.** Neljäntenä on **resonanssi ja artikulaatio**. Rikas resonanssi ja artikulaatio ovat hyvän laulun edellytyksiä. Tähän puolestaan on vaikutusta sillä, miten hengitämme ja saamme leuan, kurkun, kielen ja kasvojen

lihakset toimimaan sopivan rennolla tavalla. **5.** Huipulla onkin sitten **täysin toimiva instrumentti**, kun kaikki laulamisen perustana olevat osa-alueet ovat kunnossa ja toimivat hyvin yhteen. Kaikki laulamisen osa-alueet vaikuttavat toisiinsa ja luovat yhdessä toimivan lauluinstrumentin. Kaiken tämän lisäksi laulussa on oltava myös **sydän ja tunteet** mukana. (Koistinen 2020, 16-18.)

3.1 Laulajan keho ja mieli

Jokainen laulaja ja jokainen ääni on yksilöllinen. Laulaminen ja soiva lopputulos rakentuvat monista pienistä osasista. Laulaja on yhtä aikaa sekä muusikko että instrumentti, ja tästä syystä laulajan mieli vaikuttaa siihen, miten instrumentti eli laulajan keho toimii. (Friedlander 2018, 77-83.) Tunteet vaikuttavat mm. äänihuulten toimintaan, ja äänen laadun vaihtelut ovat osa laulajan tunneilmaisua ja tulkintaa. (Tarvainen 2012, 90). Laulamiseen vaikuttavat sekä henkiset, että fyysiset tekijät, kuten laulajan kunto ja sen hetkinen elämäntilanne, hormonit, ikä, sukupuoli, kulttuuri ja ympäristö. Jokainen päivä ja laulutunti on erilainen, ja laulajan äänikin saattaa vaihdella päivittäin ja viikoittain. (Harrison & O'Bryan 2014 ; Koistinen 2003.) Carman (2011) kuvaa laulamista seuraavasti: Laulaminen, varsinkin oopperalaulu, on hyvin monimutkaista ja siinä on mukana kaikki ihmisen kyvyt, kuitenkin sen pitää näyttää vaivattomalta. Sielussa on synnynnäinen tarve laulaa, sydämessä on jotain, mitä ilmaistaan laulamalla, mielen täytyy oppia laulettava musiikki ja tekniset taidot voidakseen laulaa sen. Mielen pitää myös ymmärtää teksti, luoda laulun mukainen henkilöahmo ja ilmaista hänen elämänsä ja tunteitaan sekä hallita eri puolet esiintymisestä. Itsensä tunteminen on laulajalle tärkeää, koska laulaakseen hyvin, on kehon, sielun ja mielen oltava yhteen viritettyinä. Hengitys toimii välittäjänä mielen ja kehon välillä. (Carman 2011.)

3.2 Ryhti ja hengitys

Jotta laulajan oma instrumentti toimisi mahdollisimman hyvin, on laulajan asennon eli ryhdin oltava hyvin ojentunut ja tasapainoinen. Friedlanderin mukaan asennon merkitys laulamissa on yhtä tärkeä kuin missä tahansa urheilusuorituksessakin. Yksi ”virheasento” poikii helposti toisen, esim. huono niskan asento vaikeuttaa leuan ja kielen yms. toimintaa. Hyvän asennon löytäminen ja sen ylläpitäminen voi vaatia fyysistä harjoittelua, kuten kireiden lihasten venyttämistä ja rentouttamista tai heikkojen lihasten vahvistamista lihasharjoittelulla. Fyysisen harjoittelun avulla

lihastasapainoa voidaan tarvittaessa myös korjata. (Friedlander 2018.) Koistinenkin (2020) kirjoittaa laulajan asennon ja lihastasapainon tärkeydestä, kun taas Sadolin on sitä mieltä, että laulajan ryhtiin ei pitäisi kiinnittää liikaa huomiota, vaan olisi hyvä, jos pystyttäisiin laulamaan hyvin silloinkin, kun ryhti ei ole virheetön. Hänenkin mukaansa laulajan tulisi kuitenkin laulaa luonnollisen tuntuaisessa asennossa, jossa ryhti on sopusoinnussa laulajan kehon kanssa. (Sadolin 2009, 26.)

Laulutekniikka ja terve äänenkäyttö pohjaavat hyvään hengitystekniikkaan (Miller 2004). Hengitys on äänemme sielu. Vastasyntynyt hengittää luonnollisesti koko vartalollaan, mutta kadotamme tämän kokonaisvaltaisen tavan käyttä kehoamme, kun kasvamme isommiksi. (Koistinen 2020, 61.) Laulaessa hengitys perustuu luonnolliseen hengitysprosessiin, jota jalostetaan, koska laulaessa ilman täytyy riittää pidempään ja lauluäänessä intensiteetti on suurempi kuin puhuttaessa (Miller 2004, 17). Sisään hengitettäessä tulee ilmaa ottaa sen verran, että se riittää laulettavaan ääneen tai fraasiin. Ilmaa ei tule kuitenkaan ottaa liikaa, sillä sitä ei tarvitse jäädä yli, vaan on hyvä käyttää keuhkoissa oleva ilma kokonaan ennen seuraavaa sisäänhengitystä. Uloshengityksessä ilman on virrattava ulos hitaasti (Sadolin 2009, 28; Koistinen 2020, 62). Sadolin kertoo entisaikojen italialaisista laulunopettajista, jotka laittoivat kynttilän palamaan oppilaidensa suun eteen, ja näiden piti laulaa niin, ettei liekki lepata. Tätä uloshengityksen tietoista ja aktiivista hallintaa kutsutaan usein tueksi. (Sadolin 2009; Miller 2004, 14-15.) Jokaisella instrumentilla on omanlaisensa keinot äänen tuottamiseen, esim. viulussa jousi saa aikaan kielten värähtelyn. Laulajan taas täytyy kontrolloida ja muuttella ilmavirtaa ja ilman painetta erityisellä tarkkuudella. Friedlander erittelee neljä tärkeää hallittavaa osa-aluetta hengityksessä: kyky syvähengitykseen ("take a full breathe"), kyky rentouttaa hengitys vapaaksi, kyky optimoida ja hallita ilman/hengityksen painetta ja kyky kuluttaa happea tehokkaasti. (Friedlander 2018, 23-38.)

3.3 Äänen soivuus, resonanssi ja artikulaatio

Resonanssi vaikuttaa lauluäänän soivuuteen ja kirkkauteen sekä äänen kantavuuteen. Äänihuulissa ilmavirta saa aikaan värähtelyn, joka siirtyy lihasten, luiden ja onteloiden kautta lähinnä pään, rintakehän ja niskan alueelle samalla vahvistuen. Klassisella laulajalla ääni kantaa ilman mikrofonia jopa suuren sinfoniaorkesterin yli. Tämä johtuu juuri äänen resonanssista ja yläsävelrikkaudesta. (Koistinen 2020.) Lauluäänän värähtely voimistuu myös siinä tilassa, jossa laulamme. Pehmeät pinnat

voimistavat ääntä heikommin ja kovat pinnat vahvemmin. (Koistinen 2020, 55-57; Koistinen 2003, 52-57.)

Kaikki luonnolliset äänet muodostuvat perusäänestä, jonka mukaan yleensä määritellään äänen korkeus, sekä sen yläpuolisista osasävelistä. Yläsävelsarjan osasävelten keskinäiset voimakkuussuhteet määrittävät äänen värin ja soivuuden, kuten onko ääni tumma vai heleä. Osasävelten voimakkuussuhteisiin puolestaan vaikuttavat mm. sävelkorkeus, äänen voimakkuus ja äänen tiukkuus/pehmeys. (Tarvainen 2012, 79.)

Hyvä artikulaatio viimeistelee laulun ja antaa laululle selkeyden ja ryhdikkyuden. Konsonantit lauletaan yleensä lyhyinä ja vokaalit pitkinä. Eri kielissä on omat erityispiirteensä ääntämisessä. Leuka, kieli, huulet ja pehmeä kitalaki ovat keskeisiä artikuloinnin kannalta ja työskentelevät yhdessä muodostaen puhutun ja laulettun äänen. (Friedlander 2018, 57-75.)

3.4 Musiikin oppiminen, laulujen tulkinta ja esiintyminen

Laulun opettamista koskevassa kirjallisuudessa keskitytään paljolti tekniikkaan ja lauluäänen kehittämiseen. Kuitenkin se on vain väline, jonka avulla ilmaistaan musiikkia ja esitetään lauluja. Tekstin ymmärtäminen on laulun tulkinnan kannalta ensiarvoisen tärkeää ja sen takia vieraskieliset laulut tulisikin kääntää sanasta sanaan. Laulaja pääsee siten välittämään melodian ja sanojen tunnelmia. (Sadolin 2009, 239.)

Esiintymiset ovat tärkeä osa laulun opiskelua. Laulaja on usein huomion keskipisteenä myös silloin kun esiinnyttään kokoonpanossa, jossa on laulajan lisäksi soittajia (Sadolin 2009, 234). Esiintyminen yleisön edessä on opeteltava taito, jonka opettaminen kuuluu laulutunneille siinä kuin laulutekniikan opettaminenkin. Harva meistä on synnynnäinen esiintyjä, ja jokainen on oma yksilöllinen persoonansa, toinen on ulospäin suuntautunut ja toinen introvertti, joku taas siltä väliltä. (Miller 2004, 225-226.)

Laulun opiskeluun kuuluu myös musiikillisten asioiden, kuten nuotinlukutaidon tai säveltapailun, opiskelu. Laulajalle olisi hyväksi osata soittaa jonkin verran jotakin kosketinsoitinta kuten pianoa. Se auttaisi uusien laulujen opettelussa ja siinä oppisi laajemmin ymmärtämään ja kuuntelemaan musiikkia, mm. harmonioita ja laulun rytmistä pulssia. (Miller 2004, 97-98.) Myös minkä tahansa muun harmoniasoitimen

soittaminen on laulajalle eduksi, kosketinsoittimien lisäksi esim. kitaran tai kanteleen soittaminen palvelee samaa asiaa.

4 7-12-VUOTIAS LAPSI JA LAPSEN KEHITYS

Lasten laulunopetuksen kehittämistyössäni ovat kohderyhmänä 7-12-vuotiaat eli keskilapsuuttaan elävät lapset. Laulun valmentavan opetuksen alaikäraja on meidän oppilaitoksessamme n. 7 vuotta, ja 9 vuoden iästä alkaen on mahdollisuus opiskella laulua perusopetuksessa. Sivuan tässä tutkielmassani myös äänenmurrokseen liittyviä asioita, mutta pidän pääpainon alakouluikäisissä lapsissa. Kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisen olemassaolon perusmuodot voidaan jakaa kolmeen osaan, jotka ovat tajunnallisuus eli psyykkis-henkinen olemassaolo (mieli), kehollisuus ja situationaalisuus eli ihmisen kietoutuminen todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja sen mukaisesti (Rauhala 2005, 32-41). Ihminen on siis kokonaisuus, joka on laulamisesakin läsnä kokonaisvaltaisesti kaikkine eri puolineen. Laulamiseen vaikuttavat niin fyysiset, psyykkiset kuin sosiaalisetkin ominaisuudet, kognitionaaliset taidot, elämäntilanne jne. Tästä syystä nojaan tutkielmassani kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen ja käsittelen lasta kokonaisuutena ottaen huomioon lapsen olemassaolon eri puolet.

Keskilapsuutta on luonnehdittu kehityspsykologisessa tutkimuksessa unohdetuksi kehitysvaiheeksi, tämä ikävaihe 6-7-vuotiaasta n. 12-vuotiaaksi on jäänyt vähemmälle huomiolle kuin varhaislapsuuteen ja nuoruuteen liittyvä tutkimus (Nurmi ym. 2014). Käytän tässä tieteellisen kirjallisuuden lisäksi lähteenä myös MLL:n vanhempainnettä, jossa lasten kehitysvaiheita tarkastellaan siitä näkökulmasta, mitä vanhempien on hyvä näistä kehitysvaiheista tietää ja ymmärtää.

Lapset ovat kaikki erilaisia, omia yksilöitään, ja jokainen kehittyy omassa yksilöllisessä tahdissaan. Käsitys normaalista lapsesta on nykyaikana voinut kapeutua, Määttä ja Rantala (2016) pohtivatkin normaalin lapsen kriteerejä, mm. Kallio 2006, Ferguson & Ferguson 1987 ja Helavirta 2011, ajatusten pohjalta. Mikä on se normaali, johon lapsia

verrataan? Arkikielessä normaali tarkoittaa tavallista, mutta käsitteellisessä mielessä pikemminkin eliittiä tai huippua (Määttä & Rantala 2016, 41-44). Vaikka lapset ovatkin kaikki erilaisia, pyrin saamaan kirjallisuuden pohjalta kuvan ja löytämään yhteisiä piirteitä keskilapsuuttaan viettävistä lapsista, heidän kokonaisvaltaisesta kehityksestään ja olemassaolonsa eri puolista.

4.1 Psyykinen kehitys

Kouluiän alussa oleva lapsi on usein seesteinen, sopeutuva, yhteistyökykyinen, innokas ja nopea oppimaan uutta. Hän harjoittelee itsenäistä tehtävien tekemistä ja asioista huolehtimista. Toisinaan lapsen tunteet voivat kuitenkin ailahdella ja niitä voi olla joskus vaikea hallita. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia, mutta pettymyksiäkin on hyvä oppia sietämään. 9-12-vuoden ikäinen lapsi on pääosin tasapainoinen, aktiivinen, sosiaalinen ja kiinnostunut monista asioista. Hän nauttii yhteisestä toiminnasta toisten kanssa ja haluaa saada asioita aikaan ja valmiiksi. Joidenkin lasten käytöksessä voi jo näkyä esimurrosiän piirteitä, mutta kaikilla ne eivät ole vielä tässä iässä ajankohtaisia. Tytöillä esimurrosikä on keskimäärin 9-12-vuotiaana ja pojilla pari vuotta myöhemmin. Joidenkin lasten kohdalla voi esimurrosiässä tuntua kuin kehitys taantuisi, lapsella voi esim. ilmetä kömpelyyttä ja keskittymiskyvyn puutetta, hän voi olla uhmakas, kovaääninen, huolimaton, rauhaton, kiihkeä, ärtyisä ja herkkä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto MLL 2017-2021.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetissä kerrotaan (mm. Dunderfeltiin 1999 viitaten), että 8-10-vuotiaana lapsella voi olla kehitysvaihe, jossa lapsi kokee itsensä entistä vahvemmin erilliseksi yksilöksi, joka haluaa ilmaista mielipiteensä ja oikeutensa. Lapsi voi silloin olla hyvin kriittinen opettajiin ja vanhempiaan kohtaan. Hän saattaa myös käpertyä itseensä ja olla itseensä tyytymätön. Tätä myrskyvaihetta seuraa taas seesteisempi kausi. (MLL 2017-2021.)

4.2 Fyysinen ja motorinen kehitys

Koulua aloittava lapsi on liikunnallinen ja motorisesti aktiivinen (Ruokonen 2016). Luusto ja lihaksisto vahvistuvat ja tämä luo valmiuksia entistä monipuolisempiin urheiluasuorituksiin (MLL 2017-2021). Lapsi kykenee jo keskittymään erilaisiin tehtäviin, mutta on vielä innokas leikkijä, ja keskittymistä vaativien tehtävien lomaan hän kaipaa liikunnallista aktiviteettiä. Taidot karttuvat tekemällä ja harjoittelemalla

(Ruokonen 2016, 40-41.) ja fyysinen kehitys antaa edellytykset aiempaa itsenäisemmälle toimimiselle. Keskilapsuudessa fyysinen kasvu on varsin tasaista, n. 6-8-ikävuoteen ajoittuvaa hieman nopeamman pituuskasvun aikaa lukuun ottamatta. Lasten kokoerot voivat olla varsin suuria. (Nurmi ym. 2014; MLL 2017-2021.)

Lapsen elämänpiirin laajeneminen mahdollistuu liikunnallisten ja motoristen taitojen laajenemisen myötä. Itsenäinen liikkuminen lähiympäristössä lisääntyy. Lasten lihasten hallinta paranee ja liikkeet muuttuvat sujuvammiksi, tasapainotaidot parantuvat ja koordinaatiokyky kehittyy. Myös motoristen toimintojen suunnittelu ja ohjaus kehittyvät. Lasten reagointi nopeutuu aina 16 ikävuoteen asti. Tyttöjen ja poikien välillä on pieniä eroja motorisessa kehityksessä. Pojat menestyvät hieman tyttöjä paremmin lihasmassaa vaativissa tehtävissä ja tytöt puolestaan vähän poikia paremmin hienomotorisia taitoja, sekä tasapainoa ja jalkojen hyvää koordinaatiota vaativissa voimistelutehtävissä. (Nurmi ym. 2014.)

4.3 Sosiaalinen kehitys

Kavereiden merkitys korostuu lapsen tullessa kouluikään. Lapsi kaipaavat ikätovereiden, erityisesti samaa sukupuolta olevien, seuraa. (Nurmi ym., 2014.) Ryhmään kuulumisella ja ikätovereiden joukossa hyväksytyksi tulemisella on kouluikäisille suuri merkitys (MLL 2017-2021). Kavereiden seurassa opitaan tärkeitä sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja. Kaverit opettavat myös moraalisia taitoja ja yhteiselämän pelisääntöjä, kuten reilun pelin sääntöjä ja tasapuolisuutta, vuorottelua ja oman vuoron odottamista. Vuorovaikutus tovereiden kanssa kehittää oikeudenmukaisuutta ja opettaa havainnoimaan toisten tunteita. Riitojen ratkaisemisessa lapset oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja ja kritiikin sietämistä. Toveripiirin (esim. oman luokan oppilaat) lisäksi lapset tarvitsevat henkilökohtaisia ystävyys-suhteita. Tytöt ovat yleensä valikoivampia ystävyys-suhteissaan kuin pojat ja he myös luovat läheisempiä suhteita. Toiset lapset ovat suosituimpia kuin toiset. Muiden lasten torjumaksi tai hyljeksimäksi joutuminen aiheuttaa vaikeuksia lapsen sosiaaliselle kehitykselle. (Nurmi ym. 2014.)

Lapsen omatunnon kehittyessä (n. 6-7-vuotiaana) lapsi oppii säätämään toimintaansa paremmin kuin ennen, eikä hän ole enää niin paljon toisten käskyjen ja ohjeiden varassa. Tämä antaa lapselle itsenäisyyden tunnetta ja vahvistaa hänen itsetuntoaan. Samalla lapsi on kuitenkin herkkä kritiikille ja vähättelylle. 7-9-vuotiaana lapsella alkaa olla jo melko hyvä käsitys oikeasta ja väärästä, ja hän on

valppaana säännöille. 7–9-vuotiaan lapsen on vielä vaikeaa olla häviäjänä peleissä ja hän haluaisi olla kaikessa paras. (Nurmi ym. 2014; MLL 2017-2021.) Lapsi haluaa kiitosta ja kannustusta, ja opiskeluakin voi motivoida halu olla mieliksi tärkeille aikuisille kuten vanhemmille tai opettajalle. 7–8-vuotias lapsi saattaakin valita harrastuksensa vanhempiensa mieliksi, mutta 9–12-vuotias lapsi haluaa jo tehdä omia ratkaisujaan. (MLL 2017-2021.) Lapsen empatiakyky alkaa vähitellen kehittyä ja 9–12-vuotias lapsi pystyy yhä paremmin asettumaan toisen asemaan sekä ottamaan huomioon ja ymmärtämään toisen tunteita ja tarpeita (Nurmi ym. 2014; MLL 2017-2021), kavereiden merkitys korostuu tässä ikävaiheessa entisestään, ja leikki on lapselle edelleen tärkeää (MLL 2017-2021).

4.4 Ajattelun kehittyminen

Älyllisen ja moraalisen kehityksen kannalta lapselle on tärkeää vuorovaikutus toisten kanssa ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä. Lapsi kehittyy älyllisesti tutustuessaan toisten näkökulmiin ja suhteuttaessaan niitä omiin näkökulmiinsa. Tämä antaa myös lähtökohdan moraalille, kun ymmärretään toisten tapa kokea asioita ja päästään irti itsekeskeisestä asenteesta. (Puolimatka 2010, 159.)

Aivojen kasvu jatkuu keskilapsuudessa ja lasten kognitiiviset taidot kehittyvät varsinkin ajattelun ja toiminnanohjauksen alueilla (Nurmi ym. 2014). Lapsen ajattelutaidot, kuten johdonmukainen ajattelu ja älyllinen päättely, kehittyvät vähitellen koko kouluajan. Lapsen ajattelu on konkreettista, hänen on helpointa ajatella asioita, joita hän voi itse nähdä, tuntea tai käsitellä. Konkreettiset esimerkit ja käytännön toiminta auttavat lasta ymmärtämään asioita. (MLL 2017-2021.)

Ajatteluun tulee lisää joustavuutta ja lapsi pystyy ongelmia ratkaistessaan miettimään erilaisia vaihtoehtoja. Lapsi mm. alkaa ymmärtää, että esineiden ominaisuudet pysyvät samana, vaikka niiden muoto muuttuisikin. Kyky ymmärtää kolmiulotteista maailmaa, erilaisia malleja, kuvioita ja symboleja kehittyy nopeasti, asioiden luokittelu kehittyy. Myös muisti kehittyy ja sanojen mieleen palauttaminen nopeutuu. Muistiin vaikuttaa mm. se, miten paljon lapsella on aiempaa tietoa opittavasta asiasta. (Nurmi ym. 2014.)

Koulunsa aloittava lapsi hallitsee jo äidinkieltänsä tavanomaiset rakenteet ja hänen sanavarastonsa laajenee nopeasti. Lukutaidoissa voi koulun alkaessa olla vielä isoja eroja lasten välillä, mutta ne tasoittuvat vähitellen. Alakouluikäinen lapsi oppii entistä

paremmin arvioimaan, mikä on satua ja mikä totta, kuitenkin mielikuvitus ja todellisuus saattavat vielä sekoittua. Keskilapsuuttaan elävän lapsen on helppo oppia asioita, joista hän on kiinnostunut, ja hänellä saattaakin olla jo erityisiä mielenkiinnon kohteita. (MLL 2017-2021.)

4.5 Lauluäänen ja musiikillisten kykyjen kehittyminen

Lapsen laulutaidon kehittyminen riippuu pitkälti siitä, minkä verran lapsen kanssa on laulettu. Koulunsa aloittavalle lapselle luontevin sävelalue laulussa on c1-g1 tai d1-a1. Jos lapsen kanssa on laulettu ja lapsi on itse saanut laulaa, lapsi pystyy kouluiän alussa laulamaan jo oktaavin sävelalueelta. (Ruokonen 2016, 39.)

10-vuotiaaksi asti tyttöjen ja poikien äänen korkeus on kutakuinkin sama. Kuitenkin 10-vuotiaan puheäänestä pystyy usein päättelemään, onko äänessä poika vai tyttö. Tyttöjen ääni on huokoisempi ja paineettomampi kuin pojilla. (Koistinen 2020; McAllister & Södersten 2009.) McAllister ja Södersten kertovat tutkimuksesta (McAllister & Sederholm, julkaisematon data), jossa oli pitänyt päätellä seitsemän eri puhujan äänestä, oliko kyseessä tyttö vai poika. Tyttöjen kohdalla päättelyt olivat osuneet oikeaan, mutta niitä poikia, jotka olivat puhuneet muita hiljaisemmin, oli luultu äänen perusteella tytöiksi. Toisen tutkimuksen perusteella poikien laulu arvioitiin usein tyttöjä paremmaksi. (McAllister & Södersten 2009, 44-45.)

Koistisen teoksessa *Finding a fully functional voice* on esitelty useita eri määritelmiä lasten äänialueiksi eri ikäkausina. Eri tutkimuksissa tulokset vaihtelevat suuresti sen perusteella onko tutkittu kokonaisäänialaa vai musikaalista äänialaa. Kemp määrittelee lasten äänialat kaikkein laajimmiksi. Hänen mukaansa 7-8-vuotiailla lapsilla ääniala on n. c1(d1) -c2(e2) melodioita lauletaessa ja b-d2, e2, f2, g2 ääniharjoituksissa. 9-10-vuotiaiden ääniala on c(d)-(d2), e2 ja ääniharjoituksissa b-d2, e2, f2, g2 ja 11-12-vuotiailla taas b (d-d2) - f2, g2 ja ääniharjoituksissa as-b2(c). (Koistinen 2020.) Karkeasti ottaen useimpien tutkimusten mukaan 7-vuotias lapsi pystyy laulamaan noin C-duuriasteikon alueelta ja äänialue laajenee iän mukana noin sävelaskelen vuodessa sekä ylös, että alaspäin. Lapsen ääniala on noin kvartin korkeampi kuin naisilla. (Koistinen 2003.) Murrosiässä äänen muuttuminen tapahtuu pojilla useimmiten 9-14-vuoden iässä ja tytöillä 12-14-vuoden iässä. Pojilla puheääni madaltuu noin oktaavin matalimmasta päästä ja tytöillä noin sekstin korkeimmasta päästä. Tytöillä tämä vaihe voi mennä ohi jopa melko huomaamatta, mutta pojilla ääni muuttuu äänenmurroksen myötä merkittävästi (Koistinen, 2020).

Laulun sävelpuhtaus kehittyy monilla lapsilla vielä 7–11 ikävuoden aikana. Welchin tutkimuksen mukaan noin 30 % 7-vuotiaista lauloi vielä epäpuhtaasti (Tutkimus tehtiin länsimaisen äänellisen kulttuuriperinteen mukaisesti), mutta samoista lapsista 11 vuoden iässä enää 4 % laulu oli epäpuhdasta (Welch 2016, 449). Koulunsa aloittavalla lapsella on jo taitoa keksiä itse lauluja, joista ilmenee taju musiikillisesta muodosta ja tunteellisesta ilmaisusta (Welch 2016, 449). 7–8-vuotias lapsi harjoittelee aiemmin oppimiaan valmiuksia monipuolisen musiikillisen ilmaisun ja toiminnan kautta. Hän tekee havaintoja ja arvioiteja musiikillisista tyyleistä. Tämän ikäinen lapsi myös tunnistaa konsonanssin ja dissonanssin eron. Koulutiensä alussa oleva lapsi on kiinnostunut symbolikielestä, hän alkaa tutustua notaatioon ja ymmärtää, että sävelkorkeudelle, rytmille ja melodialle on olemassa oma symbolinen merkintätapansa. Lapsi käyttää hyväkseen erilaisia oppimistapoja kuten liikkumista, laulamista, piirtämistä, kuuntelua ja soittamista. Rytmiset taidot ja melodinen muisti paranevat ja sisäisen kuulemisen kyky kehittyy. Lapsi oppii kuulemaan yksinkertaisia harmonioita, jos saa soittaa jotain harmoniasoitinta, esim. 5-kielistä kannelta.

Lapsen musiikillisten kykyjen kehittymiseen vaikuttavat yksilöllinen kypsyminen, perimä ja erityisesti ympäristö. Musiikillista kehitystä tukee musiikillisesti rikas ympäristö, joka tarjoaa lapselle musiikillisiä kokemuksia ja antaa mahdollisuuden kuulla musiikkia ja ilmaista itseään musiikillisesti soittaen, laulaen, liikkuen, maalaten, esittäen ja luoden omaa musiikkia. (Ruokonen 2016, 41.) Lasten asenteet laulamista kohtaan ovat yleensä positiiviset ja avoimet, ja uusia asioita opetellaan avoimesti ja kyseenalaistamattomasti (Koistinen 2003). Musiikkia opitaan musisoimalla, harjoittelemalla (Huotilainen 2019; Ruokonen 2016). Aivotutkija Minna Huotilainen korostaakin musiikkitaidoissa harjoittelun merkitystä musikaalisuuden sijaan. Jos ihminen ei koskaan laula, on hänen todella vaikea tuottaa lauluääntä ja säädellä sitä. (Huotilainen 2019.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni taustalla on lasten laulunopetuksen kehittäminen Kuopion konservatoriossa, jossa aikaisemmin laulunopetuksen alaikäraja on ollut perinteisen mallin mukaan 16 vuotta. Kehittämistyössä luodaan oppilaitoksemme rakenteisiin sopiva toimintamalli, joka mahdollistaa laulun opiskelun lapsesta aikuiseksi sisältäen sekä yksin että ryhmässä laulamista. Tutkimukseni tavoitteena on saada tietoa, jota voidaan hyödyntää lasten laulunopetuksen kehittämisessä musiikkioppilaitoksissa. Aiemmin tehdyissä lasten laulunopetukseen liittyvissä tutkimuksissa on haastateltu laulunopettajia tai lastenlaulujen säveltäjiä. Nyt, kun valmentavan laulunopetuksen pilottiaika Kuopion konservatoriossa on ohi ja lasten laulunopetus alkaa vakiintua osaksi oppilaitoksemme toimintaa, mutta on vielä hyvin nuorta, haluan saada mukaan lauluoppilaiden sekä heidän vanhempiansa näkökulman lasten laulunopetuksesta. Heitä haastatteleamalla haen vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisena valmentavan laulunopetuksen oppilaat ja heidän vanhempansa kokevat lasten laulun opiskelun?
2. Miten laulaminen näkyy lauluoppilaiden kodeissa?
3. Tukeeko koulun musiikin opetus näiden oppilaiden lauluharrastusta?

5.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus, joka on ymmärtävää tutkimusta ja jota käytetään usein ihmisiä tutkittaessa (Tuomi & Sarajärvi 2018). Nojaan menetelmässä kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen (Rauhala 2005) ja fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen, jossa ihminen on sekä tutkijana, että tutkimuksen kohteena (Tuomi & Sarajärvi 2018). Halusin saada lauluoppilailta ja heidän vanhemmiltaan vastauksia tutkimuskysymyksiini kuulemalla heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan laulamista ja lasten laulunopetuksesta. Siispä valitsin aineistonhankintamenetelmäksi haastattelun, jossa pääsen kysymään asioista heiltä suoraan. Haastattelun etuna on myös se, että haastateltavat harvoin kieltäytyvät haastattelusta, kun haastatteluajankohdasta sovitaan etukäteen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Kaikki kysymäni henkilöt lähtivätkin mukaan haastatteluun.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koot ovat pääsääntöisesti melko pieniä verrattuna määrälliseen tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Mahdollisia haastateltavia lasten lauluopintojen parissa olikin melko vähän, koska lasten laulunopetus oppilaitoksessamme on vielä varsin uutta. Perusopetuksen puolella ei tässä vaiheessa olisi ollut riittävästi lapsia haastateltaviksi, mutta koska lasten laulunopetuksen kehittämistyö oltiin aloitettu valmentavasta laulunopetuksesta, löytyi sieltä sopivat haastateltavat. On tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät asiasta mahdollisimman paljon tai heillä on asiasta kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 98). Valmentavan opetuksen eli laulupajan oppilaille ja heidän vanhemmillaan on paljon tutkimuksen kannalta tärkeää kokemustietoa, joten he olivat hyvä valinta haastateltaviksi. Valmentavissa opinnoissa opiskeluaika on kaksi vuotta ja haastatteluun valikoituikin kohdehenkilöiksi toista vuottaan opinnoissa lopettelevat oppilaani sekä heidän vanhempansa. Näitä oppilaita minulla oli tuolloin neljä ja he olivat iältään 9–10-vuotiaita. Jokaiselta oppilaalta osallistui haastatteluun toinen vanhemmista, jolloin haastateltavien määräksi tuli kahdeksan.

Toteutin haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joissa edetään valittujen keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Teemahaastattelun etuna on, että kysymyksiä voidaan tarkentaa ja syventää haastateltavan vastauksien mukaan. Teemahaastatteluissa korostuvat haastateltavien tulkinnat ja näkemykset asioista sekä heidän asioille antamansa merkitykset. Puolistrukturoidut teemahaastattelut antoivat haastattelutilanteille joustavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018.), jonka koin tärkeäksi erityisesti lasten kohdalla.

Haastattelukysymyksissä minulla oli 5 eri teemaa sekä avoin kohta:

1. *Laulaminen kodissa ja muuten vapaa-aikana*
2. *Laulunopetus koulussa*
3. *Mitä kaksi vuotta laulupajassa on antanut?*
4. *Mielipiteitä laulupajaopetuksesta*
5. *Lauluharrastuksen jatko*
6. *Muuta*

Em. teemoihin liittyen oli myös tarkennettuja kysymyksiä (ks. liite). Haastattelin kaikkia oppilaitani suullisesti, koska ajattelin, että 9–10-vuotiaalle lapselle on luontevampaa keskustella kasvokkain kuin vastata kirjoittamalla. Suullisissa haastattelutilanteissa minulla oli myös mahdollisuus varmistaa, että haastateltava ymmärsi kysymyksen, ja että sain vastaukset kaikkiin haluamiini kysymyksiin. Vanhempien annoin valita suullisen ja kirjallisen vastaamisen väliltä. Kaksi heistä halusi vastata kirjallisesti ja kaksi suullisesti. Vanhemmille, jotka vastasivat kirjallisesti, lähetin teemakysymykset ja tarkentavat kysymykset sähköpostilla. Suulliseen haastatteluun osallistuville lähetin kysymysten teemat etukäteen. Haastattelussa pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta ja tätä voi edesauttaa se, että haastattelusta annetaan haastatteluun osallistuville tietoa jo ennen haastattelutilannetta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Tämä toteutui luontevasti samalla kun kysyin suostumusta ja lupaa haastatteluun ja sovin haastatteluajankohdasta.

Pyrin haastattelutilanteessa kysymään haastateltavilta suullisesti kaikki samat tarkennetutkin kysymykset, jotka olin kirjallisesti vastaaville haastateltaville lähettänyt sähköpostilla. Suullisissa haastattelutilanteissa etenimme keskustelunomaisesti, joten haastateltavilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin vapaamuotoisesti ja kertoa myös kysymysten ulkopuolelta heille tärkeistä asioista laulamiseen liittyen.

Yhden oppilaani vanhempien kanssa olemme käyttäneet englantia yhteisenä kielenä. Huomioin tämän myös tutkimustani koskevassa viestinnässä. Heille laitoin sekä tiedot tutkimuksesta että tutkimuslupalomakkeen ja haastattelukysymykset englanniksi. Oppilaan kanssa käytimme kuitenkin suomen kieltä haastattelussa.

Järjestin suulliset haastattelut oppilaiden laulutunti-iltana pääosin heidän omissa laululuokissaan, jolloin ympäristö oli heille entuudestaan tuttu ja ajankohta oli perheille sopiva. Kaikki pääsivätkin tulemaan ehdotettuna aikana. Olin varannut jokaiseen haastatteluun aikaa 45 minuuttia. Haastatteluissa, joissa sekä oppilas että

vanhempi olivat mukana, aikaa meni vähän enemmän, n. 50 min., ja vastaavasti silloin, kun haastateltavana oli oppilas yksin, aikaa meni vähemmän, n. 30 min. Vanhemmat olivat aktiivisia ja positiivisia haastattelutilanteessa ja kertoivat hyvin ajatuksiaan, mielipiteitään ja kokemuksiaan. Myös lapset osallistuivat haastatteluun hyvin, kukin omalla persoonallisella tyyllillään. Ne oppilaat, jotka ovat olleet laulutunneillakin puheliaita, kertoivat asioista vuolaasti. Vastaavasti ne oppilaat, jotka ovat olleet laulutunneilla lyhytsanaisia, vastasivat myös haastattelussa lyhyesti. 50 minuutin mittainen haastattelu oli lapsille pitkä aika, kuitenkin lapset jaksoivat olla mukana haastattelujen loppuun asti. Haastattelutilanteessa en halunnut kiirehtiä, vaan annoin sekä vanhempien että oppilaiden vastata rauhassa ja kertoa halutessaan ajatuksiaan myös kysymysten ulkopuolelta. Haastattelutilanteet sujuivat hyvin ja sekä oppilaiden että vanhempien vastauksista välittyi päällimmäisenä positiivinen ja innostunut asenne lasten laulunopiskelua kohtaan.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi auttaa luomaan tutkittavasta ilmiöstä selkeän sanallisen kuvauksen tutkimusaineiston pohjalta (Granaheim, Lingren & Lundman 2017, 29-34). Sisällönanalyysi on menetelmänä erittäin joustava ja tutkija arvioi itse, mikä on paras tapa analyysin tekemiseen kyseisessä tutkimuksessa (Elo & Kyngäs 2008, 113). Päädyin käyttämään analysoinnin pohjana Miles & Hubermanin kuvaamaa kolmevaiheista prosessia 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Analysointivaiheessa aineisto hajotetaan aluksi osiin, minkä jälkeen se käsitteellistetään ja kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysiä tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117-122.)

Aloitin aineiston analyysin litteroimalla suulliset haastattelut. Kirjoitin haastattelut sanasta sanaan muistiin, mutta selkiyttääkseni vastauksia poistin niistä turhia täytesanoja. Litteroinnin jälkeen luin haastatteluja perehtyen niiden sisältöön. Etsin aineistosta tärkeitä teemat ja merkitsin ne tekstiin koodisanoilla (**redusointi eli pelkistäminen**). Tämän jälkeen kokosin teemat listaksi ja ryhmittelin ne loogisiksi kokonaisuuksiksi (**klusterointi eli ryhmittely**). Laadullisen tutkimuksen yhtenä haasteena on se, että aineistossa voi olla liian paljon asioita, joita olisi mielenkiintoista tutkia. Kuitenkaan yhdessä tutkimuksessa ei voida kaikkia näitä käsitellä, vaan niistä valitaan juuri tämän tutkimuksen kannalta oleelliset asiat, joita pyritään tutkimaan

mahdollisimman tarkasti. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Valitsin teemakokonaisuuksista tämän tutkimuksen kannalta tärkeiksi katsomani teemat (ks. luku 6), ja otin ne mukaan tutkimukseen. Seuraavaksi olikin vuorossa **abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen**. Analysointivaiheessa aineisto järjestyi uudella tavalla. Tein kaksi erilaista taulukkoa, joista ensimmäiseen merkitsin teemat, lainaukset haastatteluista eli alkuperäiset ilmaukset ja pelkistetyt ilmaukset eli tiivistetyt teoreettiset ilmaukset alla olevan esimerkin mukaisesti.

Teema	Alkuperäiset ilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
Musiikin opettaja ja ohjeet	Helmi: - ”No on sanonu, että ryhti hyvänä”	Opettajalta ohjeita laulamiseen

Toisessa taulukossa, joka on jatkoa edelliselle, pääsin tekemään johtopäätöksiä ja tulkitsemaan aineistoa. Tähän taulukkoon merkitsin teemat, pelkistetyt ilmaukset haastateltavakohtaisesti, koosteen kaikkien haastateltujen vastauksista (erikseen oppilaat ja vanhemmat) sekä johtopäätökset. Merkitsin asioiden ja johtopäätösten perään numeroilla, kuinka monta oppilasta kyseinen asia koskee.

Teema	Pelkistetyt ilmaukset oppilaittain	Kooste kaikilta oppilailta	Johtopäätökset
Musiikin opettaja ja ohjeet	Helmi: - Hyvä ryhti Juuso - lauluasento/ hyvä ryhti - sanojen selkeys...	Kolme oppilaista kertoo musiikin opettajan antavan ohjeita laulamiseen, neljäskin 1-2 luokilla: - ryhti/luluasento (3) - voimakas ääni (1) - sanojen selkeys (1) - äänenavaus (1)	Musiikin opettajat ovat antaneet jonkin verran ohjeita laulamiseen (4).

Näiden taulukoiden pohjalta etsin tutkimukseni kannalta oleelliset tutkimustulokset sekä vastaukset tutkimuskysymyksiini (ks. luku 6).

5.4 Tutkimusmenetelmän luotettavuus ja tutkijan rooli

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistykseen, vaan mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tässä tutkimuksessani oli tavoitteena saada esille juuri kyseisten valmentavan laulunopetuksen oppilaiden ja heidän vanhempiansa kokemuksia ja näkemyksiä tutkittavasta asiasta, ja niistä tämä laadullinen tutkimus haastatteluineen antaa luotettavan kuvan. Haastattelut eivät voikaan varsinaisesti tarjota väärää tietoa (Peltola 2021), koska vastauksissa on kysymys kunkin haastateltavan omista näkemyksistä ja kokemuksista (Alasuutari 2005).

Teen tutkimusta konstruktivistisella tutkimusotteella eli tutkijana olen aktiivinen tiedon tuottaja ja itsekin osa tutkimusta. Minulla on läheinen suhde tutkimukseen osallistuviin haastateltaviin, ovathan he oppilaitani ja heidän vanhempiaan. Haastattelut ovat sosiaalisia prosesseja (Peltola 2021) ja toteutuvat haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa, jolloin sekä haastateltava että haastattelija vaikuttavat keskustelun sisältöön. (Alasuutari 2005.) Haasteena haastattelutilanteissa olikin se, etten vuorovaikutuksellisessa keskustelussa vaikuttaisi haastattelijoiden vastauksiin tutkimustuloksia vääristävällä tavalla. Pyrin esittämään kysymykset mahdollisimman neutraalisti ja tuomatta niissä esiin omia mielipiteitäni. Pyrin myös korostamaan erityisesti lapsille, että on tärkeää ja sallittua kertoa oma mielipiteensä, vaikka se eroaisikin vanhempien tai opettajan mielipiteestä. Minulle jäi käsitys, että haastateltavat pyrkivät vastaamaan avoimesti omien kokemustensa ja näkemystensä mukaan. Haastateltavien tuttuus saattoi vaikuttaa aineiston keruuseen myös positiivisesti niin, että vastaajat paneutuivat hyvin asiaan ja lapsetkin vastailivat rohkeasti. Sainkin haastatelluilta hyvin ja monipuolisesti vastauksia esittämiini kysymyksiin.

Kahdessa haastattelutilanteessa oli yhtä aikaa mukana sekä oppilas, että tämän vanhempi. Koska lapsella ja aikuisella on valtaero, joka voi heijastua lapsen vastauksiin (Alasuutari 2005), esitin haastattelukysymykset pääosin ensin oppilaalle ja sitten vanhemmalle. Tällä pyrin varmistamaan, ettei vanhempien vastaus johdattele lapsen vastausta. Tämä järjestely toimikin varsin hyvin.

Sisällönanalyysissa tutkijan rooli korostuu ja lopputulos on aina riippuvainen analysoijasta. Analyysimenetelmä myös vaatii tutkijaa tekemään johtopäätökset asioista, eli sisällönanalyysi perustuu aina tutkijan loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tutkijana olenkin tehnyt valintoja siitä, mitä asioita lähdin

tutkimaan ja mitä teemoja halusin haastatteluista nostaa esille. Olen kuitenkin pyrkinyt ymmärtämään haastateltujen vastauksia heidän omista lähtökohdistaan. Tutkielmani aihe on minulle läheinen, sillä laulaminen on ollut lapsuudesta alkaen merkittävä osa elämäni. Ympärilläni on alusta asti ollut tärkeitä ja kannustavia ihmisiä laulamassa kanssani ja mahdollistamassa laulamista ja sen opiskelua. Omassa lapsuuden perheessäni, ystäväpiirissäni, kouluissa ja muissa lähiyhteisöissä on laulettu paljon yhdessä. Alakoulussa ja yläkoulussa lauloimme kuorossa 3–4-äänisiä lauluja, 15-vuotiaana aloitin laulutunnit (tiedostaen, että aloitin vuoden suositeltua aloitusikää aikaisemmin), myöhemmin päädyin opiskelemaan laulunopettajaksi, ja laulun opettaminen on nykyään osa ammattikuvaani. Tutkimuksen kannalta on tärkeää pyrkiä siihen, että aikaisemmat havainnot ja tiedot tutkittavasta asiasta eivät vaikuttaisi analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108, 124–127.) Sisällönanalyysimenetelmä mahdollistaakin aineison analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117,145). Menetelmän tarjoama objektiivisuus oli tutkimuksessani tärkeä, koska haastattelin tuttuja henkilöitä ja tutkin itselleni merkityksellistä asiaa, josta minulla oli omat mielipiteeni ja ennakkokäsitykseni. Tällöin voisi olla vaara, että omat mielipiteeni pääsisivät vaikuttamaan tuloksiin. Sisällönanalyysimenetelmää käyttäessäni kuitenkin asiat ikään kuin teoretisoituvat, ja oma roolini näiden oppilaiden laulupajan opettajana sekä kokemukseni, tunteeni ja mielipiteeni siirtyvät taka-alalle, ja pystyin tekemään objektiivisia tulkintoja asioista ilman, että omat näkemykseni olisivat vaikuttaneet tuloksiin. Lisäsin tutkimukseni luotettavuutta vielä sillä, että lähetin tutkimustuloksia koskevat luvut haastatteluihin osallistuneille, ja annoin heille mahdollisuuden halutessaan kommentoida tekstiä.

5.5 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen hyviin eettisiin käytäntöihin kuuluu, että tutkimukseen osallistuja saa tietää mistä tutkimuksessa on kysymys (Tuomi & Sarajärvi 2018). Laitoin haastateltaville oppilaille ja vanhemmille etukäteen sähköpostilla tietoa tutkimuksestani ja siihen liittyvästä haastattelusta, ja kysyin heidän halukkuudestaan osallistua tutkimukseen. Oppilaille kerroin myös suullisesti tulevasta haastattelusta. Haastatteluihin osallistuminen perustui täysin vapaaehtoisuuteen. Saatuaani myöntävät vastaukset, jaoin perheille yliopiston tietosuojalomakkeet ja annoin vanhemmille allekirjoitettavaksi tutkimuslupalomakkeet, joissa he antoivat luvan sille, että oma lapsi voi osallistua tutkimukseen. Kysyin myös oppilaitokseni rehtorilta luvan tutkimuksen tekemiseen.

Käsittelen haastateltavia ja heidän vastauksiaan tutkimuksessani nimettöminä. Pseudonymisoin haastateltavat oppilaat antamalla heille tutkimuksessa käytettävät uudet nimet: Helmi, Juuso, Niko ja Olivia. Vanhemmista käytän nimityksiä Helmin isä, Juuson äiti jne. Tutkimuksessa tulee kuitenkin ilmi esim. oppilaiden ikä (9-10 v) ja sukupuoli (annetussa nimessä). Lisäksi Laulupajan oppilaat ovat tietty heterogeeninen ryhmä, joten joitain tunnistettavia elementtejä saattaa tutkimukseen jäädä. Näistä tutkimukseen osallistuvat saattavat tunnistaa toisensa, koska ovat keskenään entuudestaan tuttuja ja tietävät toistensa mukanaolosta tutkimuksessa. Tuloksissa ei kuitenkaan ole oppilaiden tai vanhempien henkilökohtaisia tietoja tai kuvauksia, joista Laulupajan ulkopuoliset henkilöt voisivat osallistujat tunnistaa. Tutkimusaineisto eli haastatteluvastaukset ovat ainoastaan minulla käytössä, ja tutkimuksen päätyttyä hävitän aineiston, joten sitä ei voida käyttää muihin tarkoituksiin kuin tähän tutkimukseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuskysymykset ja -tulokset jakautuvat kolmeen oppilaille tärkeään ympäristöön: koti, koulu ja laulutunnit, jotka haastattelujen perusteella ovat heille merkityksellisiä myös laulamisen kannalta. Oppilaat laulavat sekä kotona, koulussa että laulutunneilla ja kaikissa näissä ympäristöissä tuetaan heidän laulamistaan ja laulun harrastamistaan.

6.1 Laulaminen ja musiikin harrastaminen kodissa

Kaikkien haastateltujen perheissä laulaminen ja musiikki on tärkeä osa kodin arkipäivää ja vapaa-ajan viettoa erityisesti lauluoppilaillani, mutta myös muilla perheenjäsenillä. Kolmella haastateltavista oppilaista on tai on ollut aikaisemmin laulutuntien lisäksi jokin muukin musiikkiharrastus. Kaikki oppilaat harjoittelevat kotona laulutunneilla opeteltavia lauluja. Lisäksi osa heistä kertoo laulavansa spontaanisti erilaisissa arjen tilanteissa. Laulupajan ja koulun musiikintuntien lisäksi he oppivat lauluja mm. sähköisistä viestimistä, kuten YouTubesta, Spotifysta, Tv:stä tai radiosta. Oppilaat kertovat laulavansa yhdessä vanhempien, sisarusten ja muiden sukulaisten tai kavereiden kanssa. Laulamisella näyttäisi olevan heille myös sosiaalista merkitystä.

Helmin, Nikon ja Juuson perheissä ainakin toinen vanhemmista on harrastanut musiikkia tai tanssia jossain vaiheessa elämäänsä. Pääosin aktiivinen musiikin harrastaminen on kuulunut heillä lapsuuteen, mutta edelleen aikuisiällä musiikki, kuten musiikin kuuntelu ja kotona laulaminen, on heille merkityksellistä. Kolmessa perheessä on kokemusta myös kuorolaulusta, mutta haastatteluhetkellä ei kukaan harrasta kuorolaulua. Lähes kaikki haastateltujen laulupajaoppilaiden vanhemmat laulavat kotona antaen näin laulamisen mallia lapsilleen. Kahdessa haastateltavassa

perheessä lapsilla on sisaruksia, myös nuoremmat sisarukset laulavat ja hekin ovat oppineet laulupajassa laulettuja lauluja. Laulaminen ja muu musiikin harrastaminen on perheissä tärkeässä roolissa antaen iloa ja sisältöä perheen arkeen ja yhdessäoloon. Vanhempien ja oppilaiden haastatteluista välittyy kuva, että oppilaat saavat kotoaan tukea ja kannustusta lauluharrastukseensa, laulamiseen suhtaudutaan positiivisesti ja sitä pidetään tärkeänä.

Helmille laulaminen on hyvin tärkeä osa jokapäiväistä elämää. Hän laulaa paljon erilaisissa arjen tilanteissa spontaanisti ja jopa huomaamattaan.

Joo, mä tykkään laulaa kotona ja ..., kun mä teen läksyjä, niin silloin yleensä laulan jotain lauluja ... ja eilen ku mä tulin pihalta, niin mä lauloin, kun mä olin ihan ajatuksissani, niin mä en huomannu et mä lauloin. (Helmi)

Helmi harjoittelee kotona laulutunneilla opeteltavia lauluja, hän opettelee lauluja myös mm. Tv-ohjelmista ja Spotifysta. Helmi laulaa mielellään ja ennakkoluulottomasti myös vierailta kielillä. Hän on luova laulun harrastaja, joka säveltää lauluja yksin tai serkkunsa kanssa keksien sekä sanat että sävelen itse.

Helmin molempien vanhempien lapsuuden perheissä on harrastettu musiikkia. Helmin isä ja hänen kaksi sisarustaan ovat soittaneet kukin jotain instrumenttia sekä harrastaneet kuoro- tai yksinlaulua. Myös Helmin äiti ja äidin isä ovat harrastaneet musiikkia. Helmin setä on ammattimuusikko. Helmin perheessä molemmat vanhemmat laulavat. Pikkusisko on myös innokas laulaja, ja Helmi opettaa hänelle laulutunneilla oppimiaan lauluja. Helmi kertoo musisoivansa yhdessä sisarustensa ja sukulaistensa kanssa. Hän saa kannustusta lauluharrastukseensa vanhempien lisäksi myös isovanhemmiltaan. Helmin äiti laittaa isovanhemmille videoita Helmin laulusesityksistä ja Helmi saa niistä positiivista palautetta. Helmi kertoo myös laulavansa heille puhelimesta sekä heidän luonaan vieraillessaan (ks. 6.3.2).

Olivia laulaa kotona paljon. Hän esiintyy omille vanhemmilleen ja saa heiltä palautetta laulustaan. Olivia esittää olevansa ”oikea laulaja”. Hän myös kuuntelee musiikkia ja opettelee lauluja internetistä, esim. You Tubesta. Välillä hän laulaa myös laulutunneilla oppimiaan lauluja. Olivia puhuu sujuvasti kolmea eri kieltä, yksi niistä on englanti. Hän laulaakin mielellään englanniksi. Olivia kertoo laulavansa mm., kun hänellä on tylsää. Laulaminen antaa sisältöä hänen arkeensa, se rauhoittaa häntä ja auttaa tunteiden säätelyssä.

Joskus kun mä luulen, että mä en saa unta yöllä, ja mä en voi mennä toiselle huoneelle tai kattoo puhelimesta tai piirtää, niin mä vaan laulan.

Se [laulaminen] joskus auttaa, ... kun mä oon vihainen ... rauhoittaa, ja kun mä vaikka laulan laulun, joka sopis sen hetkeen, niin se rauhoittaa enemmän. (Olivia)

Olivia käy laulutuntien lisäksi omalla koulullaan järjestettävässä konservatorion musiikkipajassa. Olivia kertoo laulaneensa koulussa kavereidensa kanssa, vaikka lopulta bändi onkin hajonnut (ks. 6.3.2). Olivian äiti kertoo, että Olivialla on unelma tulla laulajaksi.

Olivian vanhempien lapsuuden perheissä on laulettu, joskaan ei yhtä paljon kuin Olivia nykyään laulaa. Olivian kodissa kaikki, myös vanhemmat, laulavat paljon. Se tuo heille onnellisuutta.

We sing at home a lot. It is fun and makes us happier. (Olivian äiti)

Niko on harrastanut musiikkia monipuolisesti kaksivuotiaasta lähtien ensin konservatorion muskarissa ja kantelemuskarissa, myöhemmin lapsikuorossa. Laulutuntien lisäksi Niko soittaa nykyään pianoa konservatoriossa ja opiskelee siihen liittyen myös musiikin hahmotusaineita. Kotona hän beatboksaa ja soittaa pianoa. Niko kertoo haastattelussa, että hän laulaa kotona vain harvoin. Hän kuitenkin hyräilee useaan otteeseen haastattelun aikana, luultavasti itse sitä huomaamatta. Tästä päätellen hän todennäköisesti hyräilee myös vapaa-ajallaan. Laulutunneilla opeteltavat laulut pyörivät Nikon mielessä ja hän kertoo lukevansa kotona laulujen nuotteja. Niko siis opettelee lauluja enimmäkseen mielikuvaharjoittelun avulla.

Nikon äiti kertoo harrastaneensa lapsena tanssia, ja Nikon isä soittaa kitaraa. Nykyään kotona erityisesti Niko musisoi paljon, mutta myös Nikon isä soittaa. Vanhemmat tukevat lapsensa musiikkiharrastusta. Äiti kuuntelee usein Nikon soittoa ja joskus hyräilee hänen soittamiaan pianokappaleita. Yhdessä he myös katsovat TV:stä lauluohjelmia.

Juuso on laulanut paljon jo pikkulapsi-ikästä lähtien. Äiti kertoo, että puhdas sävel lauluihin on löytynyt melko varhain. Laulut ovat vaikuttaneet Juusoon mm. niin, että hän on herkistynyt lauluista. Juuson äiti arvelee laulamisen vaikuttaneen selkeään sanojen ääntämiseen pikkulapsivaiheessa. Pienempänä Juuso on käynyt muskarissa ja kantelemuskarissa. Hän on oppinut uusia lauluja laulupajan ja koulun lisäksi mm. muskarista sekä Tv:stä, radiosta, Internetistä, cd:ltä ja soivasta laulukirjasta. Juuson vanhemmat tukevat lapsensa lauluharrastusta ja auttavat uusien laululäksyjen opettelussa. Uutta laulua opetellaan kotona esim. kuuntelemalla ensin You Tubesta.

Juuson äiti on harrastanut musiikkia lapsuudessaan ja nuoruudessaan ensin muskarissa ja myöhemmin soittaen ja kuorossa laulaen. Hänen lapsuuden kodissaan on laulettu melko paljon. Nyt Juuson perheessä lauletaan paljon. Juuso laulaa kotona myös sisarustensa ja vanhempiensa kanssa. Kun Juuso käy laulutunneilla, opettelevat nuoremmatkin sisarukset Juuson laulutunneilla oppimia lauluja. Erityisesti äiti on laulanut lapsilleen koko heidän lapsuutensa ajan erilaisissa arjen tilanteissa, hän arvostaakin laulamista ja musiikkiharrastusta.

Pidän laulamista ja muita musiikkiharrastuksia tärkeänä; hyvää mieltä, rentoutta, energiaa sekä mielekästä tekemistä tuottavana elämänsisältönä, jota haluan vaalia ja tukea osaltani myös lastemme elämässä. (Juuson äiti)

6.2 Laulaminen koulussa

Koska Suomessa kaikille lapsille tarjotaan musiikinopetusta peruskoulussa, halusin tietää, missä määrin koulun musiikintunnit tukevat haastateltavien oppilaiden lauluharrastusta. Luokanopettajien koulutuksessa musiikinopintoja on suhteellisen vähän, yht. 8 op (Jyväskylän yliopisto luokanopettajan ops 2020-23), joten pelkästään nämä opinnot eivät vielä anna kovin laajaa musiikillista osaamista opettajille. Opettajien opinnot sisältävät vaihtelevan määrän äänenkäytön opetusta, ja kaikkien luokanopettajien koulutukseen ei välttämättä ole sisältynyt lainkaan laulunopetusta (Pyykkönen 2020, 40–41). Osalla opettajista voi kuitenkin olla myös musiikkikasvattajan opinnot tai taustalla oma musiikin harrastaminen. Opettajien erilaisesta musiikkikoulutustasosta ja harrastuneisuudesta johtuen musiikinopetuksen, kuten laulunopetuksen, taso voi vaihdella suurestikin koulujen ja oppilasryhmien välillä. Haastateltavien vastauksista sain sen kuvan, että kaikki haastattelemani oppilaat saavat koulussa laadukasta musiikinopetusta. Musiikinopettajat laulavat oppilaittensa kanssa ja antavat heille ohjeita laulamiseen. Jokainen haastattelemani oppilas on oppinut koulun musiikintunneilla uusia lauluja, joista osa on ollut samoja kuin laulutunneilla. Koulujen musiikintunnit tukevat lasten lauluharrastusta.

Kaikki haastattelemani oppilaat opiskelevat suhteellisen isoissa kouluissa, joissa heillä on musiikissa eri opettaja kuin muissa oppiaineissa. Haastatteluista ei käy ilmi ovatko opettajat musiikin aineenopettajia, mutta haastattelujen perusteella heillä on vahvat musiikilliset taidot ja monipuolinen ote musiikin opettamiseen. Haastateltavat kertovat, että koulun musiikintunneilla lauletaan paljon. Siellä myös soitetaan erilaisia soittimia, kuten nokkahuilua, kellopeiliä, kanteletta, rumpuja ja ksylofonia. Niko

kertoo saaneensa soittaa myös pianoa. Helmin musiikintunneilla laulamisen lisäksi kuunnellaan musiikkia ja tanssitaan. Juuson koulussa taas yhtenä opetusvälineenä musiikissa käytetään tietotekniikkaa.

Kaikilla haastateltavilla oppilailla on koulussa musiikinopettaja, joka laulaa itse ja jolla vaikuttaisi näin ollen olevan luonteva suhde laulamiseen. Opettajat laulavat oppilaiden mukana ja heille malliksi, ja säestävät oppilaittensa laulua pianolla. Kaikki oppilaat ovat saaneet koulun musiikintunneilla musiikinopettajaltaan jonkin verran ohjeita laulamiseen. Ohjeet ovat liittyneet pääasiassa hyvään lauluasentoon ja ryhtiin. Lisäksi on ohjeistettu esim. sanojen selkeään ääntämiseen, rohkeaan laulamiseen ja voimakkaampaan äänenkäyttöön.

Viimeks ainaki me laulettiin istualtaan yks laulu, sit se [musiikin opettaja] sano, että nouskaa seisomaan, niin kaikkien ääni kuulu paljon paremmin. (Helmi)

Olivia on haastatteluhetkellä lopettelemassa kolmatta luokkaa ja vastaa haastattelussa, että opettaja ei anna ohjeita laulamiseen, Olivian äiti kuitenkin kertoo, että koulussa on opetettu laulua lyhyissä periodeissa 1-2-luokilla.

Juuso, Olivia ja Niko kertovat myös luokkakavereiden laulavan musiikintunneilla. Helmin kanssa asia ei tullut puheeksi. Olivia on valmistanut luokalleen laulesityksenkin koulukavereidensa kanssa. Juuso ja Helmi sanovat, että koulussa lauletaan toisinaan myös muilla kuin musiikin tunneilla, esim. äidinkielen tunneilla.

Kyllä me joskus äikässä ... esimerkiks ku koulu alkaa, niin ... aapisissa ja lukukirjoissa ... aina jollain sivuilla on sellasii kivoja musiikkeja, joululauluja ja sitte siellä on äitienpäivärunoja ja sitte siellä on jotaki ihmeen Suomilauluja. (Helmi)

Jokainen haastateltava on oppinut musiikintunneilla uusia lauluja. Helmi, Olivia ja Niko kertovat, että tunneilla on laulettu myös samoja lauluja kuin laulupajassa. Kaikkien haastateltavien musiikintunneilla on laulettu lastenlauluja ja ainakin Juuson ja Olivian musiikintunneilla on laulettu myös suomalaisia kansanlauluja ja Olivian luokalla lisäksi englanninkielisiä lauluja (englanninkielinen luokka). Kaikkien oppilaiden koulun musiikintuntien lauluohjelmisto tukee laulupajatuntien ohjelmistovalintaa.

Haastateltavilla on pääosin myönteinen asenne koulun musiikintunteihin ja suurin osa oppilaista kertoo pitävänsä tunneilla laulettavista lauluista (kaikki eivät asiaa kommentoi), Helmi kertoo jopa lempilauluista koulussa. Helmille musiikki onkin koulussa lempiaine ja Juusollekin hyvin mieluisa.

Koulussa mun lempiaine on laulu ja perjantait on parhaita, kun on laulua. (Helmi)

Olivialta ja Nikolta ei tule selkeää arviota musiikintunneista, mutta hekin kehuvat joko opettajaa tai laulettavia lauluja. Muuta kritiikkiä oppilailta ei koulun musiikintunneista tule kuin Olivian kokemus, ettei aina pidä opettajansa käytöksestä.

Osa vanhemmista kertoo, että heillä on aika vähän tietoa koulun musiikkituntien sisällöstä. Tiedot perustuivat lasten kertomaan tai opettajien viesteihin esim. nokkahuilun hankkimisesta. Koulusta suoraan tietoa on tullut aika vähän. Jotkut vanhemmista kertovat keskustelewansa lapsen kanssa koulun musiikkitunneista, toisilla tämä on jäänyt vähemmälle.

6.3 Laulaminen harrastuksena

Sekä oppilailla että heidän vanhemmillaan on hyvin positiivisia ajatuksia ja kokemuksia lasten lauluharrastuksesta valmentavissa lauluopinnoissa. Haastatteluissa tulee esille, että lauluopinnot ovat tukeneet lapsen itsetuntoa ja antaneet iloa sekä oppilaille itselleen että koko perheelle. Vaikka haastattelun perusteella osa oppilaista kuunteleekin kotona hyvin erilaista (rytmimusiikkiin painottuvaa) laulumusiikkia kuin laulutunneilla lauletaan, kaikki oppilaat kertovat pitävänsä laulutunneilla laulettavista lauluista. Ohjelmistoa kuvataan mm. kivaksi, monipuoliseksi, sopivaksi ja lapsen oppimista tukevaksi. Kaikki oppilaat kertovat harjoittelewansa lauluja kotona. Yhteismusisointia toisten laulajien sekä lasten kitarayhtyeen ja kanteleopettajan kanssa pidettiin mukavana ja kehittäväenä. Pienestä jännityksestä huolimatta sekä lapset että vanhemmat pitivät kovasti lasten esiintymisistä ja kokivat ne onnistuneiksi ja mieluiseksi. Oppilaat saivat niistä onnistumisen elämyksiä, ja vanhemmista oli mukava kuunnella lasten laulua. Vanhempien mielestä heidän lapsensa ovat kehittyneet laulupajaopintojen aikana.

Kahden lapsen pienryhmä koettiin tähän asti toimivaksi opetusmuodoksi ja laulukaveria pidettiin tärkeänä, mutta lauluharrastuksen jatkamisvaihtoehdoista on useita erilaisia toiveita. Jotkut haastatelluista toivovat opintojen jatkuvan entiseen tapaan, osa taas toivoo yksinlaulutunteja, ja osa on valmis kokeilemaan myös isompaa lauluryhmää. Ehdotukset sopivasta lauluopinnojen aloitusaikasta vaihtelevat 4-9-vuoden välillä. Esille tulee näkemys siitä, että varsinkin poikien olisi hyvä laulaa äänenmurroksen yli. Kehittämissuhteet ovat aika vähäisiä, osa haastatelluista toivoo pidempiä laulutunteja ja enemmän esiintymisiä, yhdellä oppilaalla on lisäksi toiveena enemmän englanninkielisiä lauluja sekä opetusta musiikin teoria-asioista.

6.3.1 Valmentavien opintojen laulutunnit

Helmin mielestä laulu on paras harrastus. Hän on kokeillut monia eri harrastuksia, mutta ei ole niistä mitään halunnut jatkaa ennen kuin päätyi laulutunneille. Laulun harrastaminen onkin sitten tuntunut hyvältä, ja sekä Helmi että isä vaikuttavat olevan siihen tyytyväisiä.

Sitä ennen mä harrastin tanssia vähä aikaa, mutta se oli tylsää, niin mä lopetin, sit mä harrastin sitä cheer leader juttua jonki aikaa, koska Annakin harrasti, mutta sitte mä lopetin senkin koska, no siinä meni viikonlopun aika, ja se oli niin tylsää. Niin mä olin harrastanu vaikka mitä ennen, ku mä tulin tänne, ja tää oli sitte se kaikista kivoin paikka! (Helmi)

Helmi kertoo, että parasta laulutunneilla on laulaminen ja kivat laulut. Hän pitää hyvin paljon myös ääniharjoituksista ja hengitysharjoituksista ja kokee tärkeäksi mm. hyvän lauluasennon. Helmillä on ollut hauskaa laulukaverin kanssa, hän muistelee hauskaa leikkiä, jonka he ovat keksineet laulutunnilla opetellusta laulusta (6.3.4).

Juuson mielestä laulutunnit ovat olleet kivoja. Hän suosittelisi niitä muillekin, koska siellä oppii laulamaan. Myös Juuson äidin mukaan Juuso on tykännyt alusta asti käydä laulutunneilla, ja hän on pitänyt myös opettajasta. Juuson mielestä hengitys- ja ääniharjoitukset ovat hyviä ja tärkeitä, ja hyvä lauluasentokin on tärkeä. Hän on pitänyt kaikista laulutunneilla lauletuista lauluista ja sanoo, että parasta laulutunneilla ovat kivat laulut. Juuson äiti kertoo, että laulupajan laulut ovat olleet mieluisia, monipuolisia, lapsille sopivia ja lapsen oppimista tukevia. Laulupajan kautta he ovat perheenäkin oppineet paljon uusia lauluja. Juuso on pitänyt eläinaiheisista, kauniista ja iloisista lauluista, ja äidin mielestä herkät laulut ovat sopineet erityisen hyvin Juuson äänelle. Juuso itse valitsi laulutunneilla usein eri vaihtoehtoista juuri herkkiä ja rauhallisia lauluja laulettavakseen.

Paljon on tullut laulupajan kautta myös uusia, ennestään tuntemattomia lauluja, joiden oppimisesta on saanut nauttia myös koko perhe. (Juuson äiti)

Olivian mielestä laulupaja on hyvä harrastus ja hän suosittelee laulupajaa muillekin. Olivia muistelee ensimmäistä laulutuntia ja sitä, miten hänestä ja hänen lauluparistaan tuli hyvät kaverit (6.3.4). Olivia on surullinen, kun laulutunnit ovat loppumassa ja ilmaisee suruaan voittolemalla ääneen. Olivialla on laulutunneilla omat lempilaulunsa, hän luettelee niistä Sudet, Jäänkuningatar ja Pupun talvilaulu. Olivia pitää myös hengitys- ja ääniharjoituksista. Hänen mielestään ne auttavat, ja hyvä

lauluasento on tärkeä. Sekä Olivia että hänen äitinsä kertovat Olivian pitävän laulutunneilla laulettavista lauluista, mutta he toivoisivat ohjelmistoon myös englanninkielisiä lauluja. Olivia käy englanninkielistä koulua ja englantia on yksi kolmesta hänen käyttämästään kielestä.

Niko kertoo, että laulutunnit ovat ihan hyviä ja laulutunneille on ihan kiva tulla. Hän kertoo, että laulutunneilla on laulettu todella monenlaisia lauluja ja ne ovat olleet ihan riittävän hyviä. Nikon äiti on erittäin tyytyväinen laulupajaan ja laulutunnit ovat olleet hänen mielestään tosi hyviä. Nikon äiti ajattelee, että laulun harrastaminen ei ole rankkaa, vaan se on rentouttavaa ja nautittavaa, iloinen juttu.

Kysyin mielipiteitä yhteismusisoinnista kitarayhtyeen ja kanteleopettajan kanssa. Kitarayhtyeessä oli kuusi oppilasta opettajansa kanssa soittamassa, ja kaikki lauluoppilaat lauloivat yhdessä yhtyeen säestyksellä. Kanteleopettajan säestyksellä laulajat lauloivat osan lauluista pareittain tai yksin ja osan lauluista kaikki kuusi laulajaa yhdessä. Sekä oppilaat että vanhemmat pitivät hyvinä näitä yhteismusisoinnin muotoja. Vanhemmat kommentoivat kokoonpanoja mm. seuraavasti: ne toivat mukavaa vaihtelua, olivat kaunista kuultavaa, todella kaunis kokoonpano, oli mukava, kun lapset olivat säestämässä [kitaroilla] ja lapsille oli kehittävää laulaa eri kokoonpanoissa.

Kritiikkiä laulupajasta ei juurikaan tullut. Helmiä tosin harmitti, kun laulukaveri oli saanut laulaa esiintymisessä kohdan, jonka hän olisi itse halunnut laulaa (ks. 6.3.2). Myös opettajan lunastamatta jäänyt lupaus väritystehtävästä laulutunnilla harmitti häntä. Helmi ei myöskään pitänyt tilasta, jossa harjoittelimme kitaraorkesterin kanssa. Joitakin toivomuksia laulupajatuntien jatkoa ajatellen haastateltavilla on. Helmin isä ja Nikon äiti toivovat pidempiä laulutunteja ja enemmän esiintymisiä. Olivialla ja hänen äidillään on toiveena englanninkielisiä lauluja. Olivia haluaisi myös enemmän esiintymisiä ja enemmän opetusta yleisistä musiikin teoria-asioista kuten rytmeihin ja melodioihin liittyvistä asioista. Helmin mielestä luokassa saisi olla kello.

Kokonaisuudessaan myös vanhempien palaute laulutunneista on myönteistä ja positiivista. He kokevat, että laulutunnit ovat hyvä ja heidän lapselleen sopiva harrastus. Vanhempien mielestä heidän lapsensa ovat oppineen paljon ja lasten laulutaito on kehittynyt laulupajaopintojen aikana. Vanhemmat myös kertovat, että lauluharrastus on tukenut lapsen itsetuntoa ja käsitystä itsestä laulajana sekä antanut onnistumisen kokemuksia. Laulupaja on vahvistanut perheen yhteistä lauluharrastusta ja tuonut iloa ja sisältöä koko perheen elämään. Laulaminen koetaan

myös rentouttavaksi ja iloa tuottavaksi, ei niinkään työlääksi, kuten esim. pianonsoitto. Laulamisesta nautitaan.

Uskoisin, että laulupajassa laulaminen on tukenut myönteisellä tavalla lapsemme itsetuntoa ja hänen käsitystään itsestä laulajana. Laulupajassa lapsemme on saanut kivoja elämyksiä laulamisesta yksin, kaverin kanssa ja pienryhmässä sekä onnistuneita kokemuksia esiintymisestä. Aika laulupajaopintojen parissa on kaiken kaikkiaan tukenut ja kehittänyt hienosti lapsemme laulutaitoa/”laulunlahjaa” ja hänen oman lauluharrastuksensa alkutaivalta. Samalla laulupaja on tukenut ja vahvistanut perheemme yhteistä lauluharrastusta sekä tuonut osaltaan sisältöä ja iloa elämäämme. (Juuson äiti)

6.3.2 Esiintyminen

Esiintymiset koettiin todella mieluisiksi, kaikki oppilaat pitivät esiintymisistä ja suhtautuivat niihin luontevasti, vaikka suurin osa oppilaista kertookin varsinkin etukäteen vähän jännittävänsä niitä. Jännitys ei kuitenkaan häirinnyt heidän esiintymisiään ja oppilaat ovatkin itse tyytyväisiä omiin suorituksiinsa. Myös suurin osa vanhemmista kertoo olevansa iloisia ja ylpeitäkin lastensa esiintymisistä. Esiintymisiä oli n. kaksi kertaa lukuvuodessa ja osa haastatelluista toivoo, että esiintymisiä olisi useammin. Pedagogina olen ollut iloinen ja yllättynekin siitä, miten luontevasti oppilaat ovat suhtautuneet esiintymisiin ja yleisölle laulamiseen.

No, se on ihan superkivaa ... yleisölle esiintyminen on niin kivaa! (Helmi)

Helmin mielestä esiintyminen on superkivaa. Häntä jännittää yleensä päivää ennen esiintymistä, muuten hän on niistä innoissaan ja pitää kovasti yleisölle esiintymisestä. Vaikka Helmiä ovatkin esiintymiset aika usein jännittäneet, hän on niihin tyytyväinen, ja kertoo, että ne ovat menneet hänen mielestään aina aika hyvin. Yksi asia esiintymisissä on Helmiä jäänyt harmittamaan. Kerran laulukaveri oli saanut laulaa laulusta sen kohdan minkä hän olisi itse halunnut laulaa (ks. 6.3.1). (Tälle minulla opettajana oli pedagogiset syyt.) Helmi on saanut esiintymisistään positiivista palautetta molemmilta vanhemmiltaan sekä isovanhemmiltaan. Helmin isä kertoo, että on ollut mukava kuunnella esityksiä ja huomata lapsensa edistyminen. Hänen mielestään esiintymisiä voisi olla enemmänkin. Helmin isä hämmästelee, miten hyvin Helmi oppii muistamaan sanat, kun laulaa ilman nuotteja. Helmin isovanhemmat ovat harmitelleet, kun eivät korona-ajan vuoksi ole päässeet paikan päälle esiintymisiä kuuntelemaan. Heille on kuitenkin lähetetty jälkikäteen videot kuunneltaviksi, ja

Helmi kertoo laulavansa isovanhemmilleen yleensä aina videopuheluissa ja heillä kyläillessään (ks. 6.1).

Juuson mielestä esiintymiset ovat olleet kivoja ja tuntuneet hyviltä. Ne ovat häntä vähän jännittäneet etukäteen, mutta eivät enää esiintyessä niin paljoa. Vaikka esiintymiset ovatkin tuntuneet hyviltä, Juuso arvelee, että jännittämisestä voi olla vähän haittaa esiintyessä.

Ei laula kovin voimakkaasti ja ... ei kato yleisöön päin silleen ... ihan hyvältä se on.

Juuso on tyytyväinen omiin esiintymisiinsä eikä häntä ole jäänyt mikään niissä harmittamaan. Juuson äiti kertoo, ettei Juuso ole juurikaan stressannut esiintymisiä ennakoon ja esiintymistilanteissakin hän on jännittänyt melko vähän. Äiti on tähän tyytyväinen ja toivoo, että lasta tuettaisiin opinnoissa jatkossakin niin, ettei esiintymisjännitys alkaisi estää tai rajoittaa lauluharrastusta. Juuson äiti kertoo, että esiintymiset ovat olleet merkityksellisiä sekä lapselle itselleen että vanhemmille.

Omien lasten laulaminen kotona ja erilaisissa esiintymistilanteissa herkistää ja luo kauniita muistoja. ... Laulupajan esiintymiset ovat olleet todella kivoja ja onnistuneita sekä lapsemme että meidän vanhempien mielestä. Kaikkiaan esiintymiset ovat tuoneet lapsellemme esiintymiskokemusta ja onnistumisen elämyksiä laulamisesta pienelle yleisölle. (Juuson äiti)

Olivia kertoo, että esiintymiset ovat hänen mielestään ihan hauskoja. Joskus esiintyminen ujostuttaa, koska hän ei ole kovin tottunut laulamaan yleisölle ja häntä jännittää menevätkö laulut väärin. Olivia on kuitenkin tyytyväinen esiintymisiinsä. Olivian äiti kertoo, että tytär on innoissaan ennen esiintymisiä ja että esiintymiset antavat hänelle itsevarmuutta. Olivia onkin innokas esiintyjä, ja vaikka esiintyminen ujostuttaakin, hän haluaa myös kotona esiintyä vanhemmilleen. Olivia kertoo myös, että kavereille on kiva laulaa leikillään tai ärsyttääkseen poikia. Olivia on esiintynyt kavereidensa kanssa koulussa omalle luokalleen ja kertoo jonkun esityksen päättyneen lopulta nauruun, kun kaverit alkoivat unohtamaan sanoja (ks. 6.1). Olivian vanhemmat ovat tykänneet tyttärensä esiintymisistä, mutta ovat myös antaneet hänelle kritiikkiä. Olivia kertoo pitävänsä kritiikkiä ihan hyvänä, koska silloin hän tietää mitä laulamisessa tarvitsee korjata.

Niko on kokenut ja varma esiintyjä. Hän esiintyy paljon myös pianistina. Esiintymiset eivät Nikoa jännitä tai hermostuta, vaan hän kertoo esiintymisen olevan ihan normaalia. Hän onkin tyytyväinen omiin esiintymisiinsä. Myös Nikon äiti kertoo, ettei Niko jännitä esiintymisiä, vaan on niissä parhaimmillaan. Äiti arvelee, että siihen on

auttanut se, että hän on esiintynyt jo pienestä muskarilaisesta lähtien. Nikon äiti toivoisi enemmänkin lauluesiintymisiä ja pitää niitä tärkeinä myös sen vuoksi, että niihin totuttaisiin, eikä jatkossakaan lapsia alkaisi jännittämään. Nikon äiti on ylpeä lapsestaan ja pitää hänen esiintymisiään upeina. Hänen mielestään Niko on oppinut ja kehittynyt paljon kahden laulupajavuoden aikana.

6.3.3 Lauluharrastuksen aloitusikä

Haastateltavien mielipiteet sopivasta lauluharrastuksen aloitusiästä vaihtelevat n. 4–9 vuoden välillä. Kun kerroin perinteisestä 16- vuoden aloitusiästä, se ihmetytti ja jopa nauratti haastateltuja ja sitä pidettiin yksimielisesti liian myöhäisenä ikänä. Tämä oli oletettavaakin, koska nämä oppilaat ovat aloittaneet lauluharrastuksen jo nuorempana.

Helmiltä ja hänen isältään kysyin epähuomiossa, mikä on sopiva *laulun* aloitusikä, vaikka tarkoitin tietenkin *lauluopintojen* aloitusikää. Voi siis olla, että Helmi ymmärsi kysymyksen kirjaimellisesti: minkä ikäisenä on sopivaa *alkaa laulamaan*? Hän vastaa sopivaksi iäksi neljä vuotta, ja kysymyksen onko 16 vuotta sopiva ikä aloittaa laulaminen Helmi vastaa: no ei todellakaan. Helmin isä on tyttärensä kanssa aika lailla samoilla linjoilla. Hän ajattelee Helmin viisi -vuotiasta pikkusiskoa, joka oppii lauluja korvakuulolta, vaikkei vielä osakaan lukea. Helmin isän mielestä viisi vuotta voisi olla hyvä ikä aloittaa lauluopinnot.

Helmin isällä on näkemys siitä, että poikien olisi tärkeää laulaa myös äänenmurroksen aikana ja sen yli. Hän muistelee, miten hänellä itsellään oli ennen äänenmurrosta heleä ja korkea ääni, mutta kun hän ei äänenmurroksen aikana laulanut aktiivisesti, niin ääniala putosi hyvin paljon. Hän vertaa itseään veljeensä, joka lauloi myös äänenmurroksen yli, ja jolla on edelleen aikuisena hyvin korkea ääniala. Helmin isä toteaa, että varsinkin poikien kohdalla 16 vuotta kuulostaa aika myöhäiseltä iältä aloittaa laulaminen. Hän miettiikin, että olisi hyvä varsinkin murrosiän läpi laulaa, ettei äänelle tapahdu kuten hänen äänelleen kävi. Tämä on mielestäni mielenkiintoinen näkökulma. Ymmärtääkseni lauluopintojen korkeaa alaikärajaa on perusteltu usein juuri sillä, että laulutunnit olisi hyvä aloittaa vasta äänenmurroksen jälkeen. Itse ajattelen, että äänenmurroksen ajan olisi hyvä pitää laulutaitoa yllä, kuitenkin nuoren muuttumassa oleva ääni huomioiden ja sitä kunnioittaen.

Juusosta seitsemän vuotta on sopiva ikä aloittaa laulun harrastaminen. Hän kokee, että olisi pitkä aika odottaa, jos lauluharrastuksen voisi aloittaa vasta 16-vuotiaana. Juuson äidin mielestä 7–9 vuotta on hyvä ikä Laulupajatoiminnalle, mutta aikaiseminkin sen voisi aloittaa.

Olivia on vakaasti sitä mieltä, että on liian myöhä, jos laulun harrastamisen aloittaa vasta 16-vuotiaana. Hän miettii korealaisia laulajia, joita itse kuuntelee, ja toteaa, että jos haluaa samanlaiseksi laulajaksi, pitää treenaaminen aloittaa ajoissa, että on oikea laulaja n. 21-vuotiaana. Hän vertaa asiaa oman lauluharrastuksen aloitusikään toisella luokalla, ja ajattelee, että esikoulussa tai ensimmäisellä luokalla voisi jo lauluharrastuksen aloittaa. Olivian äidin mielestä oikea aika aloittaa laulun harrastaminen on milloin tahansa, milloin lapsi alkaa kiinnostua laulamista.

Niko ei osaa sanoa mikä on sopiva ikä aloittaa lauluharrastus, mutta hänen mielestään 16-vuotta on kuitenkin vähän liian vanha. Hänen äitinsä ajattelee, että 6–7-vuotta olisi sopiva ikä, jos lapsi on harrastanut musiikkia jo aikaisemmin (esim. muskarissa). Jos taas ei ole aikaisempia musiikkiharrastuksia, voisi 8–9 vuotta olla hyvä ikä lauluharrastuksen aloittamiseen. Nikon äiti on todella yllättynyt 16-vuoden ikäraajasta, se suorastaan naurattaa häntä. Hän ajattelee, että ehkä sen ikäinen nuori opiskelee jo ammattimaisesti esim. oopperaa.

6.3.4 Yksinlaulu vai ryhmä? - lauluharrastuksen jatko valmentavien opintojen jälkeen

Kaikkien haastateltavien mielestä kahden lapsen pienryhmäopetus on ollut tähän asti hyvä vaihtoehto ja laulukaveri tärkeä. Lauluopintojen jatkamismuodoista on useita erilaisia toivomuksia. Oppilaista kaksi toivoo jatkossa mieluiten yksinlaulutunteja, yksi toivoo laulutunteja yksin tai parin kanssa ja voisi lisäksi laulaa kuorossa, yksi jatkaisi mielellään 1–2 laulukaverin kanssa ja voisi laulaa myös maksimissaan 7 laulajan ryhmässä. Vanhemmillakin on keskenään erilaisia jatkotoiveita: yksinlaulu ja pienryhmä, pieni ryhmä ja joskus kuoro, yksinlaulu ja myöhemmin kuoro, isompikin ryhmä käy, jos ikäerot eivät ole kovin suuria.

Helmi on pitänyt laulutunneista laulukaverin kanssa ja hän kertoo, että hänellä on ollut tosi hauskaa laulukaverin kanssa (ks. luku 6.3.1). Hän ei halua mennä isompaan kuoroon vaan jatkaisi mielellään harrastusta yksinlauluna opettajan kanssa. Helmi perustelee laulutunteja yksin tai kahdestaan sillä, että hän haluaa oman äänensä kuuluvan ja pitää soolona laulamista. Hän tykkää laulaa kahdestaan, koska hänen

mielestään hänen äänensä sopii yksiin aika monen muunkin lauluäänen kanssa, ja laulu kuulostaa silloin hyvältä. Vaikka ääni ei ole yhtä monipuolista kuin kuorossa, se kuulostaa silti nätiltä ja ääni ei ole ihan niin kova. Helmi kertoo myös olevansa ujo, eikä siksi halua laulaa isossa porukassa.

Juuso aikoo jatkaa laulun harrastamista vielä pitkään, vaikka 14-vuotiaaksi tai sen ylikin. Juuso on tähän asti laulanut mielellään laulukaverin kanssa. Hän pitää tärkeänä yksin laulamista, mutta voisi sen lisäksi käydä myös kuorossa, parasta on kuitenkin laulaa kahdestaan laulukaverin kanssa. Juuson äidin mielestä lasten lauluharrastus muutaman laulajan laulupajassa on hyvä tapa aloittaa laulun harrastaminen. Opiskelu, harjoittelu ja esiintyminen kahdestaan sekä välillä pienryhmässä on ollut tuossa ikävaiheessa toimiva. Hän kertoo, että Juuso on ollut tyytyväinen siihen, että on voinut käydä laulutunneilla lauluparin kanssa. Juuson äiti ajattelee, että pienryhmä mahdollistaa tehokkaan yksilöllisen opettamisen ja antaa kokemuksia myös yksin laulamista ja esiintymisestä. Hänen lapsensa onkin saanut laulupajassa hyviä kokemuksia myös yksin laulamista ja hän laulaa mielellään laulutunneilla yksinkin.

Olivia on pitänyt laulukaverin kanssa laulamista, ja lauluparista on tullut hänelle hyvä kaveri (ks. luku 6.3.1.). Ensi lukuvuonna Olivia aikoo harrastaa draamaa, mutta sen jälkeen hänellä on aikomus jatkaa lauluopinnoissa. Hänelle sopisi 1-3-oppilaan ryhmä, mutta vaihtelun vuoksi hän voisi kokeilla laulutunteja myös yksin. Isosta ryhmästä tai kuorosta Olivia ei innostu. Kysymykseen kiinnostako kuorolaulaminen, Olivialla onkin selkeä vastaus: Ei yhtään. Äidin mukaan Olivia pitää laulutunneista pienessä ryhmässä, jossa hän voi kokea ne myös yksityisinä laulutunteina ja nauttia ystävydestä toisen lauluoppilaan ja opettajan kanssa. Olivian äidin mielestä ryhmä on tärkeä, ja pieni 2-3 oppilaan ryhmä on isoa ryhmää tehokkaampi oppimisen ja ystäväystymisen kannalta.

Niko on tyytyväinen laulutunteihin laulukaverin kanssa, ja maksimissaan seitsemän oppilaan ryhmä voisi hänen mielestään olla hyvä. Nikon äitikin on hyvin tyytyväinen laulupajaan ja pieneen ryhmään. Hän arvelee, että opettaja pystyy keskittymään hyvin molempiin oppilaisiinsa, kun heitä on vain kaksi. Isommassa ryhmässä tämä voisi hänen mielestään olla vähän hankalaa.

Helmin isä kuuntelee tyttärensä mielipidettä kuorolaulusta. Hän ajattelee, että alkuun on tärkeää kuulla oma äänensä. Kuorolaulu ja isommassa porukassa laulamien voisi tulla kysymykseen myöhemmin.

Että sä kuulet sen oman äänen, niin se on tärkeä, myöhemmässä vaiheessa varmaan se kuorolaulukin tai semmonen isommas porukas laulaminen tulee sitte, että oppii ymmärtämään sitä kauneutta siinä, kun ne kaikki äänet soi yhdessä. (Helmin isä)

Juuson vanhemmat toivovat lapsensa lauluharrastuksen jatkuvan. He ajattelevat, että nyt lapsen ollessa 9-vuotias, voisi olla hyvä aika aloittaa yksinlauluopinnot perusopetuksen piirissä. Juuso onkin jo hakenut perusopetukseen. Tämän lisäksi he toivovat, että ainakin välillä voisi jatkaa laulutunteja myös pienryhmässä mahdollisesti jo osin ennestään tuttujen laulukavereiden kanssa. Tämän he uskovat tuovan lapselle jatkuvuuden tunnetta ja auttavan pitämään paremmin yllä mielenkiintoa lauluharrastukseen.

Olivian äiti pitää parhaana jatkaa laulamista pienessä ryhmässä ja joskus kuorossa. Olivia aikoo kuitenkin pitää taukoa laulutunneista, suunnata välillä toisiin harrastuksiin ja sen jälkeen palata taas takaisin laulutunneille.

Nikon äiti ajattelee, että jatkossa isompikin lauluryhmä voisi olla hyvä, jos lasten ikäjakauma on pieni, esim. 9-10-vuotta. Jos taas ikäerot ovat suuret, on parempi laulaa pienessä ryhmässä.

7 POHDINTA

Lasten laulunopetus on suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa varsin uutta ja monissa oppilaitoksissa laulunopetusta onkin tarjolla vain nuorille ja aikuisille. Vähitellen kuitenkin myös lapsille suunnattu laulunopetus on saamassa jalansijaa musiikkioppilaitosten opetustarjonnassa. (ks. SML 2021.) Kuopion konservatoriossa lapset pääsivät mukaan laulunopetukseen vuonna 2017 valmentavien lauluopintojen pilottihankkeen myötä. Valmentavien opintojen lauluryhmiä alettiin tuolloin kutsua Laulupajoiksi. Tämän jälkeen lasten laulunopetus on laajentunut myös perusopetuksen puolelle, ja valmentava laulunopetus vakiintunut osaksi konservatorion opetustarjontaa.

Kuopion konservatoriossa valmentaviin opintoihin otetaan oppilaat ilmoittautumisjärjestyksessä ilman pääsykokeita. Opetus järjestetään pääsääntöisesti kahden lapsen pienryhmissä, joissa kukin oppilaspari saa opetusta 30 min viikossa 1–2 lukuvuoden ajan. (Kuopion konservatorio 2021.) Valmentavissa opinnoissa lauluinstrumenttiin tutustuminen, hyvän lauluasennon etsiminen, hengitysharjoitukset ja ääniharjoitukset ovat osa laulutuntien sisältöä siinä missä uusien laulujen opettelu, teksteihin perehtyminen ja musiikin tulkintakin. Opintoihin kuuluu myös esiintymisiä sekä yhteismusisointia yhdessä toisten laulajien ja vaihtelevasti eri instrumenttien ja kokoonpanojen kuten pianon, kanteleen tai kitarayhtyeen kanssa. Muiden lauluoppilaiden kuunteleminen ja konsertit, toisinaan myös yhdessä aikuisten oppilaiden kanssa, laajentavat tuntemusta yksinlaulusta ja erilaisista laulajista. Valmentavissa lauluopinnoissa opetellaan alkeita kaikesta siitä mitä myöhemminkin laulutunneilla opiskellaan. Oppiminen tapahtuu aina kunkin lapsen lähtökohdista käsin, lapsen ääni sekä fyysinen, henkinen ja sosiaalinen kehitystaso huomioiden.

Laadullinen tutkimus haastatteluineen ja sisällönanalyyseineen toimi hyvin menetelmänä tässä tutkimuksessa. Vaikka haastateltavat olivat minulle entuudestaan tuttuja ja minulla oli myös oppilas-opettajasuhde haastateltavien oppilaiden kanssa, sain sisällönanalyysimenetelmän avulla aineistoon objektiivisen tutkimusotteen, eivätkä omat näkemykseni päässeet häiritsemään tutkimuksen kulkua. Pystyin tutkielmassani hyödyntämään haastatteluaineiston hyvin, se palveli tarkoitustaan ja toi kuuluviin oppilaiden sekä heidän vanhempiansa näkökulmaa lasten laulunopetuksesta. Aineistosta ei noussut tutkimuskysymysten ohi menevää asiaa, jota olisin kokenut tärkeäksi raportoida tässä tutkimuksessa. Haastateltavien positiiviset vastaukset ja kokemukset lauluopinnoista vahvistivat ennakkokäsitystäni, jonka mukaan laulua kannattaa opettaa lapsille. Osallistujien tyytyväisyys kertoi valmentavan laulunopetuksen tarpeellisuudesta sekä siitä, että opetusta on tärkeää jatkaa edelleen ja laajentaa sitä myös muihin oppilaitoksiin. Vastaukset vahvistivat myös tarpeen opintojen jatkumisesta valmentavien opintojen jälkeen.

Kaikki haastatellut lauluoppilaat ja heidän vanhempansa kokivat lasten lauluharrastuksen positiivisena ja merkityksellisenä. Haastatteluissa tuli esille, että lauluopinnot ovat mm. tukeneet lapsen itsetuntoa ja käsitystä itsestä laulajana sekä antaneet heille onnistumisen kokemuksia. Oppilaiden mukaan laulutunneilla oli kivaa, ja he kertoivat pitävänsä siellä laulettavista lauluista. Vanhempien mielestä laulutunnit olivat hyvä ja heidän lapselleen sopiva harrastus, heidän mukaansa lapset olivat oppineen paljon ja heidän laulutaitonsa oli kehittynyt Laulupajaopintojen aikana. Laulun opiskeluun liittyvät esiintymiset koettiin pienestä jännityksestä huolimatta mieluisiksi, ja oppilaat olivat tyytyväisiä omiin suorituksiinsa. Myös suurin osa vanhemmista kertoi olevansa iloisia ja ylpeitäkin lastensa esiintymisistä. Oppilaat saivat niistä onnistumisen elämyksiä, ja vanhemmista oli mukava kuunnella lasten laulua. Vastauksissa laulamista kuvattiin myös rentouttavaksi ja iloa tuottavaksi, ei työlääksi, kuten esim. pianonsoitto. Laulamisesta nautittiin ja Laulupaja-ajan kerrottiin vahvistaneen perheen yhteistä lauluharrastusta ja tuoneen iloa ja sisältöä koko perheen elämään.

Kritiikkiä ja kehittämisehdotuksia Laulupajaopintoihin liittyen tuli vain vähän. Osa haastatelluista toivoi pidempiä tunteja ja enemmän esiintymisiä. Yhdellä oppilaalla oli lisäksi toiveena enemmän englanninkielisiä lauluja sekä opetusta musiikin teoria-asioista. Toinen oppilas taas toivoi luokkaan kelloa ja harmitteli opettajan unohtamaa väritystehtävää sekä sitä, että kaveri sai laulaa esityksessä juuri sen kohdan laulusta, jonka olisi itse halunnut laulaa.

Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä opetukseen kahden oppilaan pienryhmässä, ja oppilaat kokivat laulukaverin tärkeäksi. Toiveet laulunopetuksen jatkosta vaihtelivat yksinlaulutunneista pienryhmäopetukseen tai kuorolauluun, tai sisälsivät yhdistelmän eri vaihtoehtoista. Tämän perusteella oppilaitoksen opetustarjonnassa onkin hyvä olla erilaisia vaihtoehtoja valittavana. Mielenkiintoa laulun opetuksen aloituksesta vaihtelivat n. 4–9 vuoden välillä. 16 vuotta oli kaikkien haastateltujen mielestä liian korkea ikä lauluopintojen aloittamiselle. Esille tuli myös näkemys siitä, että varsinkin poikien olisi hyvä laulaa äänenmurroksen yli. Tämä pohjautui haastatteluun osallistuneen isän ja hänen veljensä toisistaan poikkeaviin kokemuksiin nuoruusiän laulamista ja laulamattomuudesta. Näkökulma on mielenkiintoinen ja avartava, koska korkea ikäraja lauluopintojen aloituksessa on perusteltu juuri sillä, että äänenmurros olisi silloin ohi. Haastatellun näkemyksen mukaan taas laulaminen äänenmurroksen aikana voisi olla hyödyksi lauluäänen kehittymiselle, kun taas laulamattomuus tuossa vaiheessa voi estää lauluäänen kehittymistä.

Kaikkien haastateltujen kodeissa laulettiin. Laulaminen ja muu musiikin harrastaminen oli perheissä tärkeässä roolissa antaen iloa ja sisältöä perheen arkeen ja yhdessäoloon. Lauluoppilaat harjoittelivat kotona laulutunneilla opeteltavia lauluja sekä lauloivat spontaanisti muitakin lauluja. Laulamisella oli merkitystä myös tunteiden säätelyssä, laulaminen mm. rauhoitti ja antoi sisältöä tylsiin hetkiin. Musiikki ja laulaminen olivat oppilaille tärkeä osa vapaa-ajan viettoa, ja niillä oli heille myös sosiaalista merkitystä. Haastateltavat kertoivat mm. laulavansa yhdessä perheen, sukulaisten tai kavereiden kanssa. Kahdessa perheistä oppilailla oli sisaruksia ja myös nuoremmat sisarukset lauloivat ja olivat oppineet laulupajassa opeteltavia lauluja. Myös lähes kaikki oppilaiden vanhemmista lauloivat kodeissa antaen näin lapsilleen mallia laulamista. Oppilaat saivat vanhemmiltaan kannustusta ja tukea lauluharrastukseensa. Kaikkiaan laulamiseen suhtauduttiin positiivisesti ja sitä pidettiin tärkeänä. Sen koettiin mm. tuovan hyvää mieltä, rentoutta, energiaa, iloa sekä mielekästä tekemistä.

Koulun musiikinopetus tuki lasten lauluharrastusta. Jokaisella haastatteluun osallistuneella oppilaalla oli koulussa erikseen musiikinopettaja, joka lauloi oppilaiden kanssa tai heille malliksi ja säesti oppilaiden laulua pianolla. Haastatteluvastausten perusteella opettajilla vaikutti olevan hyvät musiikilliset taidot ja monipuolinen ote musiikin opettamiseen. Jokaisen haastateltavan oppilaan vastauksista kävi ilmi, että laulaminen oli tärkeässä roolissa musiikintunneilla. He olivat saaneet musiikinopettajiltaan myös jonkin verran ohjeita laulamiseen. Ohjeet liittyivät pääasiassa hyvään lauluasentoon ja ryhtiin, lisäksi oli ohjeistettu esim.

sanojen selkeään ääntämiseen, rohkeaan laulamiseen ja voimakkaampaan äänenkäyttöön. Myös koulun musiikintuntien lauluohjelmisto tuki lasten lauluopiskelua ollen saman suuntainen ja sisältäen jonkin verran samojakin lauluja kuin laulutunneilla.

Tutkielmassani olen perehtynyt taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten arvoihin ja tavoitteisiin sekä tutkimuksiin musiikin hyvistä vaikutuksista. Tarkastelemalla eri musiikkioppilaitosten verkkosivuja, olen saanut tietoa lasten laulunopetuksen tilanteesta eri musiikkioppilaitoksissa. Olen myös lukenut kirjallisuutta laulamisesta sekä alakouluikäisen lapsen kehityksestä, lapsen äänestä ja lapsen musiikillisista kyvyistä. Tutkitun tiedon kautta olen tarkastellut lasten laulunopetuksen soveltuvuutta suomalaisiin musiikkioppilaitoksiin sekä sitä, millainen on alakouluikäinen lapsi laulun oppijana ja hyötyykö hän laulunopetuksesta. Tutkimastani aineistosta ei löytynyt perusteita sille, että laulunopettaminen pitäisi aloittaa vasta aikuisena tai äänenmurroksen jälkeen, vaan se vahvisti ennakkokäsitystäni, jonka mukaan laulua kannattaa opettaa myös lapsille.

Uusi taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma antaa eri oppilaitoksille väljyyttä kehittää oppilaitoksensa toimintaa omista tarpeistaan ja lähtökohdistaan käsin (TOPS 2017). Opetussuunnitelmatyö haastoikin oppilaitoksia tarkastelemaan omaa opetustaan ja toimintaansa, miettimään uudistuksia ja kehittämiskohteita jne. Tämä loi hyvän pohjan lasten laulunopetuksen kehittämistyölle. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2017) on musiikin opiskelun tavoitteet jaoteltu neljään eri osa-alueeseen: esittäminen ja ilmaiseminen, oppimaan oppiminen ja harjoittelu, kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen, säveltäminen ja improvisointi. Kaikkien näiden osa-alueiden tavoitteet tarkemmin eriteltyine sisältöineen (ks. 2.4) soveltuvat hyvin lasten laulunopetukseen. Uuteen opetussuunnitelmaan on lisäksi kirjattu mahdollisuus valmentavien musiikinopintojen järjestämiseen (TOPS 2017). Uusi opetussuunnitelma luo hyvät puitteet ja mahdollisuudet lasten laulunopetukselle.

Useat asiantuntijat musiikin ja aivotutkimuksen alalta ovat tutkineet musiikin hyvinvointivaikutuksia sekä musiikin harrastamisen vaikutuksia aivotoimintaan, kuten kielten ja matematiikan oppimiseen, muistiin jne. (Huotilainen 2019 ja 2020). Musiikin hyviä vaikutuksia painotetaan myös äskettäin ilmestyneessä Musiikkikasvatuksen visio 2030, jota on ollut tekemässä laaja joukko musiikkialan asiantuntijoita. WHO julkaisi 2019 taiteen hyvinvointivaikutuksista laajan raportin, jossa on käytetty aineistona n. 3000 eri tutkimusta. Kaikki nämä kertovat siitä, että musiikilla on meihin todella paljon hyviä vaikutuksia. Erityisesti musiikinopetuksen alkuvaiheella on todettu olevan hyviä mahdollisuuksia lisätä hyvinvointia

yhteiskunnassa (Huhtinen-Hilden 2013). Tutkimusten valossa vahvistuu entisestään käsitykseni siitä, että laulunopetusta on hyvä tarjota lapsille. Myös kirjallisuus lapsen eri osa-alueiden kehityksestä tukee tätä käsitystä. Jokainen lapsi kehittyy omaan yksilölliseen tahtiinsa, mutta yleensä ottaen tämän ikäisen lapsen henkiset, kognitiiviset, motoriset ja sosiaaliset taidot luovat hyvän pohjan ja mahdollisuuden uuden oppimiselle. Hänen on helppo oppia asioita, joista hän on kiinnostunut. (MLL 2017-2021.) Lapsen asenne laulamista kohtaan on yleensä positiivinen ja avoin, ja uusia asioita opetellaan avoimesti ja kyseenalaistamattomasti (Koistinen 2003). Sen lisäksi, että laulutunneilla opitaan laulamista ja musiikkia, voidaan lauluharrastuksen avulla tukea lapsen kehityksen eri osa-alueita sekä vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin ja aivojen kehitykseen.

Kouluikäinen lapsi pystyy yleensä jo varsin hyvin keskittymään opittavaan asiaan, mutta kaipaa keskittymistä vaativien tehtävien lomaan myös liikkumista (Ruokonen 2016). Kehon eli lauluinstrumentin virittäminen liikkumalla onkin lapsen laulutunnilla luontevaa, ja samalla voidaan tukea lapsen liikunnallisten taitojen kehitystä. Kouluikäiselle lapselle leikki on vielä tärkeää (Ruokonen 2016), tämä huomioidaan laulunneilla opettelemalla laulamiseen liittyviä asioita leikin avulla. Sosiaalisten taitojen kehittyminen alkaa alakouluiässä olla jo suhteellisen pitkällä, ja alakouluikä onkin tärkeää aikaa sosiaalisten suhteiden kehittymiselle (Nurmi ym. 2014). Myös kaverisuhteiden merkityksellisyys tulisi ottaa huomioon laulutunneilla. Valmentavissa lauluopinnoissa opetus toteutetaankin pääosin kahden lapsen ryhmissä ja yhdistämällä toisinaan laulupareja myös isommiksi ryhmiksi. Lauluharrastuksen avulla voidaan tukea lapsen sosiaalista kehitystä ja parhaimmillaan luoda uusia ystävyys-suhteita.

Alakouluikäisen lapsen tiedolliset taidot ja esim. kyky ymmärtää erilaisia malleja ja symboleita (Nurmi ym. 2014) mahdollistavat mm. nuottien ja esitysmerkkien opettelun. Myös lapsen muisti kehittyy ja sanojen mieleen palauttaminen nopeutuu (Nurmi ym. 2014). Lauluääni ja sävelpuhtaus kehittyvät edelleen 7-11-vuoden iässä (Welch 2016) ja ääniala laajenee alakouluiässä n. sävelaskelen vuodessa ylös- ja alaspäin (Koistinen 2003). Lapsen rytmiset taidot ja melodinen muisti paranevat ja sisäisen kuulemisen kyky kehittyy (Ruokonen 2016). Musiikilliseen kehittymiseen vaikuttaa kuitenkin eniten ympäristö ja harjoittelu (Huotilainen 2019; Ruokonen 2016). Lapsen laulutaidon kehittyminen riippuukin pitkälti siitä, minkä verran hänen kanssaan on laulettu (Ruokonen 2016). Laulutunnit ovat siis oivallinen paikka kehittää lapsen musiikillisia kykyjä, johon lapsella ikänsä puolesta on jo hyvin valmiuksia. Laulamisen opettelu tukee äänen kehitystä ja toisaalta sävelpuhtauden kehittyminen

ja äänialan laajeneminen mahdollistavat uusien, jo suhteellisen laajalla äänialalla liikkuvien, laulujen opettelu. Minna Huotilainen (2019) kertoo, että aivotutkimuksessa ei ole saatu näyttöä musiikilliselle lahjakkuudelle, mutta sen sijaan soittamisen ja laulamisen harjoittelun hyvälle vaikutuksille on näyttöä saatu paljonkin. Hän myös toteaa, että lauluäänikin vaatii harjoittamista ja että laulamaan oppii laulamalla. Tutkittu tieto siis puoltaa valmentevien lauluopintojen menettelyä, jossa lapset otetaan oppilaiksi ilmoittautumisjärjestyksessä ilman lapsen musikaalisuuden tai sen hetkisen laulutaidon testaamista.

Tarkastelemani aineisto laulamisesta ja laulun oppimisesta on pääosin kirjoitettu aikuisen laulajan näkökulmasta. Uskon, että vähäinen tarjonta lasten laulunopetusta koskevasta kirjallisuudesta johtuu siitä, että laulunopetus on viime vuosiin asti painottunut aikuisten opettamiseen. Lukemani kirjallisuus vahvisti kuitenkin ymmärrystäni myös lapsesta laulun oppijana. Laulaminen rakentuu useista eri osa-alueista, jotka toistuivat kirjallisuudessa painottuen eri tavoin kirjoittajan ja kirjallisuuden/tutkimuksen luonteen mukaan. Nämä osa-alueet ovat: ryhti ja hengitystekniikka, äänen sointiväri, johon vaikuttavat mm. resonanssi ja yläsävelrikkaus sekä artikulaatio, laulajan musiikilliset taidot, tunteet ja mieli, laulujen tulkinta ja esiintymistaito. Samat laulamisen eri osa-alueet ovat läsnä sekä lapsen että aikuisen laulunopetuksessa. Lapsen kanssa voidaan etsiä hyvää lauluasentoa, opetella rentoa luonnollista hengitystä tai harjoitella pitkää uloshengitystä siinä kuin aikuisenkin kanssa. Uusien laulujen opettelu, tekstin selkeä ääntäminen, laulun tunnelmien pohtiminen ja esiintymisen opetteleminen ovat niin ikään myös lapsille luontevia asioita. Laulun kirkkautta ja resonanssia kuten muitakin laulamiseen liittyviä asioita opetellaan aina lapsen lähtökohdista käsin lapsen fyysiset ja henkiset ominaisuudet huomioiden. Kun muistetaan kunnioittaa lasta oppijana ja antaa lapsen laulaa omalla äänellään, on laulun opettaminen lapselle luontevaa ja turvallista. Lapsen ei tarvitse jäljitellä aikuisen ääntä, vaan lapsi saa, ja lapsen pitääkin, kuulostaa lapselta myös laulaessaan.

Tämä tutkimus kokonaisuudessaan vahvisti käsitystäni alakouluikäisestä lapsesta potentiaalisena laulunopiskelijana, joka hyötyy laulun opiskelusta. Tutkimuksen luomaa perustaa ja taustaa vasten on hyvä jatkaa omankin oppilaitoksemme laulunopetusta ja sen kehittämistä edelleen niin, että lapsen luontainen laulaminen voi jatkua aivan pienestä muskarilaisesta valmentavien lauluopintojen kautta perusopetukseen, vaikka aikuisikään asti, kunkin oppilaan oman mielenkiinnon ja motivaation mukaan. Tämän tutkielman edetessä olen voinut jatkaa lasten laulunopetuksen kehittämistä oppilaitoksessamme edelleen. Tässä vaiheessa

suunnittelutyön tuloksena on seuraavanlainen jatkumo oppilaitoksen klassisen puolen laulunopintojen tarjonnassa:

- (Muskari)
- Valmentava laulunopetus n. 7–10-vuotiaille
- Perusopetus 9 v. alkaen
- Lasten lied
- Kaikille avoimet lauluryhmät/ kuorot:
 - Lapsikuoro n. 6–9 v.
 - Kuoro/ lauluryhmä n. 9–12 v.
 - Nuorten kuoro n. 12 v.- (tämä ei ole vielä toteutunut)
- 2.asteen opinnot
- Avoin konservatorio

Myös äänenmurroksen aikana on tärkeää pitää huolta omasta äänestään ja jatkaa laulamista mahdollisuuksien mukaan muuttuvassa olevaa ääntä kunnioittaen. Jos on kuitenkin tarpeen pitää taukoa laulutunneista, voisi oppilaalla olla mahdollisuus piano-, kitara- tai kanteletunteihin. Jokaiselle laulajalle on hyötyä jonkin harmoniasoitinsoittotaidosta mm. uusien laulujen opettelemisen ja harmoniatajunnan kehittymisen kannalta.

Tämän tutkielman tekeminen on ollut itselleni mielekäs ja merkityksellinen prosessi. Se on syventänyt näkemystäni lasten laulunopetuksesta ja sen kehittämisestä musiikkipedagogin työssäni. Olen oppinut prosessin aikana paljon myös tutkimuksen tekemisestä. Tämä on ollut mielenkiintoinen katsaus tutkimusmaailmaan. Taustalähteiden tarkastelu valotti musiikin opettamisen arvoja ja tavoitteita, musiikin hyvinvointivaikutuksia sekä tietoa laulamisen eri osa-alueista ja lapsesta oppijana. Sain myös käsitystä siitä todellisuudesta, jossa tällä hetkellä lasten laulunopetuksen suhteen valtakunnallisesti ja paikallisesti eletään, sekä miten asia asettuu historiallisessa kontekstissa. Tämän tutkimuksen myötä olen päässyt osalliseksi monista mielenkiintoisista ja avartavista keskusteluista niin vanhempien ja oppilaiden kuin laulunopettajien ja muiden musiikin asiantuntijoidenkin kanssa. Kaikkein antoisinta oli kuitenkin oppilaiden ja heidän vanhempiansa haastattelemisen ja analysointityö haastattelujen parissa. Oli mielenkiintoista ja palkitsevaakin lukea oppilaiden ja vanhempien vastauksia, heidän näkemyksiään, kokemuksiaan, ideoitaan ja mielipiteitään. Jatkossa aiheesta voisi pidemmällä ajanjaksolla tehdä vielä tarkempaa tutkimusta myös perusopetuksen puolella. Kiinnostavia tutkimuksen

aiheita olisivat esim.: miten lapsena laulua harrastaneiden motivaatio laulamiseen säilyy nuoruusiän yli tai mikä on lapsuuden laulutuntien vaikutus lauluääneen nuoruudessa ja aikuisuudessa.

Haastattelemillani oppilailta on lähellään laulamiseen kannustavia ja siihen esimerkkiä antavia aikuisia. Kaikilla ei kuitenkaan ole vastaavaa tukea, ja nykyään, kun spontaani ja yhteinen laulaminen on vähentynyt, puuttuu monilta lapsilta laulavat aikuiset ympäriltään. Erityisesti tästä syystä tarvitaan lasten laulunopetusta, sekä pedagogeja ja muita laulamisesta innostuneita aikuisia mahdollistamaan lasten laulaminen. Onkin hienoa, että lasten laulunopettaminen saa kehittyä edelleen ja löytää uusia muotoja. Tutkielmani pohdintaa kirjoittaessani olen juuri aloittanut, yhdessä pianistikollegani kanssa, Lasten Lied -kurssin alakouluikäisille laulajille ja pianisteille. Antoisaa on myös huomata, että yhä edelleen, tänäänkin, on lapsia ja perheitä, jotka nauttivat laulamisesta ja joille laulaminen on merkityksellistä. Lauluoppilaani ja haastateltavani Helmi kiteyttääkin lauluharrastuksen olemuksen:

”Laulu on paras harrastus, koska siinei tuu hiki ja siinei tarvi juosta ja siinä voi laulaa ihan sisätiloissa. Ja sitte koska ei tarvi laittaa mitään erikoisempia varusteita päälle, eikä oo niin paljo kisoja, ku esimerkiks cheer leader -hommissa ja sellasissa.” (Helmi)

8 LÄHDELUETTELO

- Alasuutari, M. (2005). *Mikä rakentaa vuorovaikutusta lasten haastattelussa? Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* (J.Ruusuvuori;& L. Tiittula Toim.) Kustannusosakeyhtiö vastapaino.
- Brandon, S. (2018). *Supporting children's creativity through music, dance, drama and art* (Osat/vuosik. Music-making, Music round a cloth). (F. Griffiths, Toim.) New York: Routledge.
- Carman, J. E. (2011). *Yoga for singing: a developmental tool for technique and performance.* New York: Oxford University Press.
- Elo, S.;& Kyngäs, H. (2008). *The qualitative content analysis process.* *Journal of Advanced Nursing*, 62(1). Oulu.
- Eskelinen, M.;& Strandman, S.-M. (2016). *Lasten lied.* Noudettu osoitteesta <https://lastenlied.fi/lasten-lied-julkaisu/>
- Eskelinen, M.;& Strandman, S.-M. (2021). *Lasten lied 2! - Ohjelmistoa nuorille laulajille ja pienisteille.* Fennica Gehrman.
- Fancourt, D.;& Finn, S. (2019). *Health Evidence Network synthesis report, What is the evidence on the role of the arts in improving health.* Copenhagen: WHO.
- Friedlander, C. (2018). *Complete Vocal Fitness, A Singer Guide to Physical Training, Anatomy, and Biomechanics.* London: Rowman&Littlefield Publishing group, Inc.
- Granaheim, U. H.;Lingren, B.-M.;& Lundman, B. (2017). *Methodological challenges in qualitative content analysis.* *Nurse Education Today*, 59.
- Harrison, S. D.;& O'Bryan, J. (Toim.). (2014). *Teaching Singing in the 21st Century.* South Brisbane: Springer.
- Huhtinen-Hilden, L. (2013). *Musiikkikasvattaja, Kohti reflektiivistä käytäntöä.* Teoksessa M.-L. Juntunen;H . M. Nikkanen;& H. Westerlund (Toim.). Juva: PS-Kustannus.
- Huotilainen, M. (2019). *Näin aivot oppivat.* Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Huotilainen, M. (2020). Aivotutkija Minna Huotilaisen näkemys musiikkikoulutuksen visiosta 2030. (T. Paavola, Haastattelija) Uniarts. Noudettu osoitteesta <https://www.uniarts.fi/artikkelit/haastattelut/musiikki-monipuoliseen-kayttoon/>
- Jahkola, E. & Ruokolainen, P. (2016) *Miten opettaa lapsi laulamaan terveesti. Keskustelua musiikin ja tanssin pedagogiikasta*. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Noudettu osoitteesta <https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/2016/05/miten-opettaa-lapsi-laulamaan-terveesti/>
- Koistinen, M. (2003). *Tunne kehosi - vapauta äänesi, äänitimpurin käsikirja*. Vammala: Sulasol.
- Koistinen, M. (2020). *Finding a Fully Functioning voice - A holistic and integrative approach to group vocal development*. Sulasol.
- Koistinen, M. (2022). Suullinen tiedonanto
- Kuopion konservatorio (2021). *Musiikki harrastuksena*: Noudettu osoitteesta <https://kuopionkonservatorio.fi/musiikki-harrastuksena/musiikin-valmentavat-opinnot/>
- Lindeberg-Piironen, A.;& Ruokonen, I. (2017). *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Classicus.
- Lotvonen, S. (2018). *Lasten laulunopetus osana laulunopettajien koulutusta, laulopedagogien kokemuksia Oulun ammattikorkeakoulussa. opinnäytetyö*. Oulun ammattikorkeakoulu.
- Luokanopettajan ops, (2020-23). Noudettu osoitteesta <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/luoka2020/>
- McAllister, A.;& Södersten, M. (2009). *Barn och sång (Osa/vuosik. Barnröstens utveckling)*. (F. Gunnel, Toim.) Lund: Pozcal.
- Miller, R. (2004). *Solution for singers, Tools for performers and teachers*. New York: Oxford University Press.
- MLL. (2017-2021). *Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetti*. Noudettu osoitteesta Lapsen kasvu ja kehitys: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/>
- Moster, H. (2015). *Musiikista uusi metataito työelämään. Tieteessä tapahtuu*.
- Määttä, P.;& Rantala, A. (2016). *Lapsuus. Tavallisen erityinen lapsi- Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa*. Juva: PS-kustannus.
- Nurmi, J.-E.;Ahonen, T.;Lyytinen, H.;Lyytinen, P.;Pulkkinen, L.;& Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. (S. Pekka, Toim.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Peltola, H.-R. (2021). *Luentodiat kurssille: Maisterintutkielmaa tukeva tutkimusmenetelmä*. Jyväskylä.
- Pihkanen, T. (2011). *Lapset laulavat-Tutkimus tavoitteellisesta lasten laulunopetuksesta ja opas opetuksen tueksi*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Noudettu osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/234959/timon_lisuri_27.1.11.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Puolimatka, T. (2010). *Kasvatus. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat - Minuuden rakentamisen filosofia*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Pyykkönen, M. (2020). *Äänessä sielu soi, Terveen äänenkäytön opetus alakoulun musiikinopetuksessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rauhala, L. (2005). *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Ruokonen, I. (2016). *Esi- ja alkuopetus, musiikki*. Oy Finn Lectura Ab.
- Saarikallio, S.;Huotilainen, M.;Särkämö, T.;Toiviainen, P.;Kujala, T.;& Erkkilä, J. (2020). *Musiikki on tutkitusti hyöksi meille - katsaus musiikin hyvinvoinnin tutkimukseen*.
- Sadolin, C. (2009). *Kokonaisvalteisen äänenkäytön tekniikka*. Kööpenhamina: Shout Publishing.
- Sibelius-Akatemia. (2021). *Opinto-opas, laulutaide, musiikin kandidaatti, 2021*. Noudettu osoitteesta <https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/tutkinto-ohjelma/10034>
- SML, S. m. (2021). *Suomen musiikkioppilaitosten liitto, jäsenoppilaitokset*. Noudettu osoitteesta <http://www.musicedu.fi/sml-pahkinankuoressa/jasenoppilaitokset/>
- Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030. (2020). Suomi: visio 2030. Noudettu osoitteesta <https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/visiojulkaisu.pdf>
- Tahkola, A. (2022). Suullinen tiedonanto
- Taiteen perusopeuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. (2017). Helsinki: Opetushallitus. Noudettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taitteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf
- Tampereen konservatorio. (2021). *Tampereen konservatorio, lasten laulukoulu*. Noudettu osoitteesta <https://www.tampereenkonservatorio.fi/lasten-laulukoulu/>
- Tarvainen, A. (2012). *Laulajan ääni ja ilmaisu, Kehollinen lähestymistapa laulajan kuuntelemiseen, esimerkkinä Björk*. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy.
- Tenkanen-Lindeman, S. (2014). *Lasten kanssa laulaen, laulupedagogin kokemuksia lasten lauluopetuksesta*. Tampere: Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Tuomi, J.;& Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannus osakeyhtiö Tammi.
- Valtasaari, H. (2017). *Kestääkö ääni? Laulunopetuksen vaikutus opettajaksi valmistuvien äänen laatuun ja ilmaisuun*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Welch, G. F. (2016). *The child as Musician* (2. painos p., Osa/vuosik. Singing and vocal development). (M. G. E, Toim.) Oxford, Iso-Britannia: Oxford University Press.

LIITTEET

HAASTATTELUKYSYMYKSET:

- Vastatkaa kysymyksiin vapaamuotoisesti ja omin sanoin sähköpostitse:
mirja.juvonen@kuopionkonservatorio.fi
- Merkitkää vastauksenne, onko vastaajana äiti, isä vai molemmat.

Kysymyksissä on 5 teemaa, joista haluan kuulla ajatuksianne. Mielelläni kuulen myös mahdollisia muita ajatuksianne aiheeseen liittyen. Kirjoitin teemakysymysten alle tarkentavia kysymyksiä, joita voitte hyödyntää vastauksissanne. Koska osa vanhemmista osallistuu haastatteluun kirjallisesti ja osa suullisesti, niin toivon voivani tarvittaessa tehdä teille vielä jälkikäteen täydentäviä kysymyksiä.

1. Laulaminen kodissa ja muuten vapaa-aikana

Kertokaa laulamisesista perheessänne. Voitte vastata esim. seuraavien kysymysten pohjalta.

- Lauletaanko perheessänne kotona tai muuten vapaa-aikana? Millaisia lauluja laulate?
- Laulaako lapsenne kotona? Millaisia lauluja? Laulaako hän laulupajassa opeteltavia lauluja vai jotain muuta? Missä hän on lauluja oppinut?
- Onko perheessä muita musiikkiharrastuksia?
- Onko teidän vanhempien lapsuuden kodissa laulettu?
- Mitä muuta haluatte aiheesta sanoa?

2. Laulunopetus koulussa

Kertokaa lapsenne koulun laulunopetuksesta. Voitte vastata esim. seuraavien kysymysten pohjalta.

- Lauletaanko lapsenne koulussa musiikkitunneilla tai muilla tunneilla?
- Antaako opettaja ohjeita laulamiseen? Millaisia? Laulaako opettaja itse koulussa?
- Onko lapsenne oppinut koulussa uusia lauluja? Millaisia?
- Oletteko keskustelleet kotona lapsenne kanssa koulun musiikkitunneista?
- Mitä muuta haluatte kertoa?

3. Mitä 2-vuotta laulupajassa on antanut?

Kertokaa millaisena olette kokeneet lapsenne 2 vuoden opiskelun laulupajassa. Voitte kertoa esim. seuraavista asioista.

- Miten lapsenne lauluharrastus on näkynyt kotona?
- Oletteko keskustelleet lapsenne kanssa laulutunneista?
- Onko lapsenne käynyt mielellään laulutunneilla? Mistä hän on laulutunneilla erityisesti pitänyt?
- Mitä/ millaisia lauluja hän on tykännyt laulaa? Onko hänellä lempilauluja? Mitä muuta hän olisi ehkä halunnut laulaa?
- Mitä mieltä olette olleet esiintymisistä? Mitä lapsesi on niistä pitänyt?
- Mitä mieltä olitte yhteismusisoinnista kitaraoppilaiden kanssa? Entä kanteleopettajan kanssa?
- Onko jotain mistä lapsesi ei ole laulupajassa pitänyt? Mitä?
- Mitä muuta haluatte kertoa?

4. Mielenpitoitanne laulupajasta

Kertokaa omin sanoin näkemyksiänne lasten laulupajasta esim. seuraavien kysymysten pohjalta

- Mitä mieltä olette lasten laulun opiskelusta/harrastamisesta laulupajassa?
- Minkä ikäisenä mielestänne on hyvä aloittaa laulun opinnot?
- Onko teistä tärkeää, että lapset pääsevät laulamaan yksin tai pienryhmässä? Minkä kokoinen ryhmä on mielestänne hyvä laulutunneilla (1,2 vai 3 laulajaa, vai enemmän)? Onko laulukaveri tärkeä? Käykö lapsesi laulutunnilla mieluummin kaverin kanssa vai yksin? Miksi?
- Onko lapsenne laulanut kuorossa ja kiinnostaako häntä kuorolaulu yksinlaulun lisäksi?
- Haluaisitteko kehittää/ muuttaa jotain lasten laulun opetuksessa? Mitä?
- Mitä muuta haluatte asiasta sanoa?

5. Lauluharrastuksen jatko

- **Kun laulupajaopinnot ovat ohi (2 vuotta), miten haluaisitte lapsenne lauluharrastuksen jatkuvan?**
 - Ryhmässä muiden laulupajaoppilaiden/ ikätovereiden kanssa?
 - Pienessä ryhmässä laulukaverin kanssa (2-3 laulajaa)
 - Isossa kuorossa
 - Yksin omilla laulutunneilla (perusopetus)
 - Yksin omilla laulutunneilla ja lisäksi kuorossa tai välillä kaverin kanssa
 - Jollain muulla tavalla, miten?

6. Mitä muuta haluatte sanoa?

Kiitos vastauksistanne!

yst.t Mirja Juvonen
Laulupedagogi, varhaisiän musiikinopettaja